

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
T Ü R K T A R İ H K U R U M U

ISSN 0041-4255

BELLE TEN

DÖRT AYDA BİR ÇIKAR

Cilt: LXXXII

Sa. 293

Nisan 2018

ANKARA - 2018

İÇİNDEKİLER

Makaleler, İncelemeler:

Sayfa

ÖZDÖL KUTLU, SERAP: Er Baba'dan İçi Buğday Dolu Mınyatür Bir Çömlek ve Çatalhöyük Kanıtları Bağlamında, Neolitik Dönemde Boğa Sembolizmi ve Ritüel	1
TAŞÇI, BURCU - AKYÜZ LEVİ, ETİ: Kent İçi Arkeolojik Alanlarda Katmanlaşmanın Analizi ve Koruma Sorunları: Foça Örneği	31
ERKOÇ, HAYRETTİN İHSAN: Çin ve Tibet Kaynaklarına Göre Göktürk Mitleri	51
SAĞLAM, AHMET: Memlûk - İlhanlı Diplomatik İlişkileri	83
GÖHER VURAL, FEYZAN: Çeng Çalgısının Selçuklu Seramiklerine Yansıması	159
ÇÖTELİ, METHİYE GÜL: Vakfiyelere Göre Ticaret Yapılarına Dair Kentsel Bilginin Mekâna İndirgenmesi	185
GEL, MEHMET: Islâhat Çağında Osmanlı Halkının Dinî Hayatını "İslâh"a Yönelik Saçaklızâde'nin İlginç Bir Önerisi: "İlim ve 'Amele Da'vet ve İcbâr"	211
BİRBUDAK, TOGAY SEÇKİN: 1853-1856 Kırım Harbi'nde Osmanlı - Avusturya İlişkileri	241
DOĞAN, HASAN: Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Grev Hakkı ve Ta'til-i Esgâl Kanunu ..	265
ÖZTUNÇ, HÜSEYİN BAHA: 20. Yüzyılın Başında Biga'da Yangın Afeti ve Sosyal Yardımlaşma	295
ŞİMŞEK, MUTTALİP: Alman Misyonerliğinin Yakın Doğu'daki En Büyük Müessesesi: Suriye Yetimhanesi (1860-1917)	325

Kitap Tanıtma:

GÜNAYDIN, YUSUF TURAN: Süleyman Berk, <i>Zamanı Aşan Taşlar: Zeytinburnu'nun Tarihi Mezar Taşları</i>	357
Özetler	361
İngilizce Özetler	369
Belleten Dergisi Yayın İlkeleri ve Başvuru Şartları	377
Belleten Journal Editorial Principles and Application Requirements	380

BELLETEN

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü / Proprietor and Redactor in Chief
Türk Tarih Kurumu Adına / Turkish Historical Society

PROF. DR. REFİK TURAN

Yayın Komisyonu / Commission of Publications

Prof. Dr. Refik TURAN
Prof. Dr. Güray KIRPIK
Prof. Dr. Erhan AFYONCU
Prof. Dr. Mahmut AK
Prof. Dr. Yunus KOÇ
Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL
Prof. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK
Prof. Dr. Birsal KÜÇÜKSİPAHIOĞLU
Doç. Dr. Erkan GÖKSU
Doç. Dr. Ekrem KALAN

Hakemler / Referees

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Fatma AKKUŞ YİĞİT (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevgi Gül AKYILMAZ (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Alper ALP (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. İbrahim Ethem ATNUR (Atatürk Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim AYKUN (Gaziosmanpaşa Üniversitesi)
Prof. Dr. Halit ÇAL (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa ÇOLAK (Gaziosmanpaşa Üniversitesi)
Prof. Dr. Muzaffer DEMİR (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
Prof. İsmet DOĞAN (Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Erkin EKREM (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Yavuz ERLER (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Zeki İBRAHİMGİL (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Cüneyt KANAT (Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet KANKAL (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Prof. Dr. Yılmaz KURT (Emekli Öğretim Üyesi)
Dr. Öğr. Üyesi Serhat KÜÇÜK (Hacettepe Üniversitesi)
Doç. Dr. Fikret ÖZCAN (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Celal ŞİMŞEK (Pamukkale Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL (Yeditepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Uğur ÜNAL (Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü)
Prof. Dr. Fatma ÜREKLİ (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)
Doç. Dr. Fehmi YILMAZ (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
Doç. Dr. Hasan YÜKSEL (Cumhuriyet Üniversitesi)

Adres / Address:

Türk Tarih Kurumu, Kızılay Sokak No: 1 06100-Sıhhiye / ANKARA
Tel: 310 23 68 / 277-217 - 310 25 00
Fax: 310 16 98

http://www.ttk.gov.tr
basinyayin@ttk.gov.tr

ISSN 0041-4255

Yerel Süreli, Hakemli dergidir.
Nisan 2018 – ANKARA

Bulleten’i indeksleyen uluslararası indeks ve abstraktlar:

America, history and life 0002-7065 1963-; Historical abstracts. Part A. Modern history abstracts 0363-2717 1963-; Historical abstracts. Part B. Twentieth century abstracts 0363-2725 1963-; MLA International Bibliography 2000-; Turkologischer Anzeiger 0084-0076 1973-; FRANCIS (French Online Database) 1985; Archaeologische Bibliographie 0341-8308 1982-; Artsand Humanities Citation Index (AHCI) 2010-.

Türk Tarih Kurumu yayınlarını İnternet üzerinden alabileceğiniz adresler
İnternet Adresi: <http://e-magaza.ttk.gov.tr> - e-posta: e-magaza@ttk.gov.tr

Baskıya Hazırlık: • Baskı: Kuban Matbaacılık Yayıncılık 0312 395 20 70

20. YÜZYILIN BAŞINDA BİGA'DA YANGIN AFETİ VE SOSYAL YARDIMLAŞMA

HÜSEYİN BAHA ÖZTUNÇ*

Giriş

Kelime manası olarak; “Önlenmesi elde olmayan büyük felâket, musibet, bâdire”¹ şeklinde tanımlanan afet, terim olarak ise; fiziksel, sosyal ve ekonomik yıkımlara sebep olan insan topluluklarının faaliyetlerini kesintiye uğratan ve bu insan topluluğunun kendi imkanlarıyla sorunun üstesinden gelemediği insan kökenli olan ya da olmayan sonuçlar olarak² ifade edilmiştir. Afetler, insanların tarih boyunca karşı karşıya kaldıkları olumsuz olaylardan birisidir. Deprem, sel/taşkın, yanardağ patlaması, heyelan bunlardan bazılarıdır³. Bu doğal afetler yanında, doğal sebeplerle ya da insan eliyle çıkabilen bir başka afet de yangınlardır. Sonuçları bazen çok yıkıcı olabilen afetler, özellikle şehirlerin mimarî özelliklerini ve yapılarını önemli ölçüde etkilemiştir. Örneğin sürekli sel olaylarının yaşandığı yerleşim yerlerinde bazen şehirden geçen suyun yatağı değiştirilmiş bazen de sellerden etkilenen yerleşim yerinin bir kısmı daha güvenli mahallere taşınmıştır. Yangınların ahşap yapılar üzerindeki yıkıcı etkisi, yangın ertesinde yeniden imar faaliyetlerinde tuğla ve taş kullanımının artmasına, sokakların sıkışık nizamdan daha geniş şekilde düzenlenmesine kadar çeşitli yenilikler getirmiştir. İstanbul baş-

* Dr. Öğr. Üyesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tokat/TÜRKİYE, bahaoztunc@gmail.com

¹ İlhan Ayverdi, *Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Bilnet Matbaacılık, İstanbul 2011, s. 14.

² Oktay Ergünay, “Afet Yönetimi Nedir? Nasıl Olmalıdır?”, *Erzincan ve Dinar Depremleri Işığında Türkiye'nin Deprem Sorunlarına Çözüm Arayışları Tübitak Deprem Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, 15-16 Şubat 1996, s. 263.

³ Osmanlı Devleti'nde meydana gelen doğal afetlerle ilgili eserlerden bazıları için bkz. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Doğal Afetler*, Ed. Elizabeth Zachariadou, çev: Gül Çağalı Güven, Saadet Öztürk, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001; Mehmet Yavuz Erler, “XIX. Yüzyıldaki Bazı Doğal Afetler ve Osmanlı Yönetimi”, *Türkler*, C. XIII, (2002), s. 762-770; Mehmet Yavuz Erler, *Osmanlı Devleti'nde Kuraklık ve Kıtık Olayları (1800-1880)*, Libra Yayınları, İstanbul 2012.

ta olmak üzere pek çok yerleşim yeri yangın afetinden etkilenen Osmanlı Devleti⁴ de bununla ilgili çeşitli önlemler almaya çalışmıştır. Klasik dönemde balta, kova, kürek vb. malzemelerin belirli bir yere konulup yangın esnasında halk tarafından gelişigüzel kullanılması şeklinde olan yangınla mücadele 18. yüzyılın başında teşkilatlanan “*tulumbacı teşkilatı*” ile kurumsallaşma yolunda önemli bir adım attı⁵. Böylece mahalle sakinlerinin⁶ ve lonca örgütlenmesinin⁷ görevleri arasında sayılan yangınla mücadele görece daha profesyonel bir hal almış oldu. Tanzimat’tan sonra Zaptiye Müşirliği ve Şehremaneti’nin kurulmasıyla yangınları söndürme görevi yeni kurulan semt tulumbacılığı ocaklarına verildi⁸. Burada özellikle 20 Ekim 1863 tarihinde yürürlüğe giren “*Turuk (Yollar) ve Ebniye (Binalar) Nizamnâmesi*”nden bahsetmekte yarar vardır. Yangınları önleme adına söz konusu nizamnamenin 24-29. Maddeleri arasında “*Harîk Hakkında Tedâbir (Yangın Hakkında Tedbirler)*” başlıklı bir kısım yer almıştır. İlgili maddelerde yangına sebep olabilecek unsurlar sıralandıktan sonra bunlar hakkında alınan önlem ve düzenlemeler ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır⁹.

Devlet her ne kadar bu tür nizamnamelerle yangınları önlemeye çalışmışsa da tamamen engel olamamıştır. Biga Kasabası mevcut mimarî yapısı itibariyle

⁴ Osmanlı Devleti’nde çeşitli şehirlerde çıkan yangınlarla ilgili yapılan çalışmalara dair bkz. Zeliha Etöz-Taylan Esin, “Osmanlı Şehir Yangınları 1914-1918”, *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, S. 14, (2012), s. 1-44; Biray Çakmak, “Geç Dönem Osmanlı İmparatorluğu’nda Afet Yönetimi: 1894 Büyük Uşak Yangını”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 15, (2011), s. 63-90; Talip Ayar, “Arşiv Belgelerinde Mudurnu Yangınları; (1888-1906)”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 2, (2014), s. 305-328; Kemalettin Kuzucu, “1845 İzmir Yangını”, *Toplumsal Tarih*, (1999), C. XI, S. 62, s. 20-25; Mehmet Yavuz Eriş, “1870 Yılında Doğu Karadeniz’de Çıkan Yangın ve Etkileri”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. XX, S. 31, (2000), s. 209-218; Ali Birinci, “Meşrutiyet Ankara’sında Bir Yangın”, *Türk Yurdu*, C. XXVIII, S. 251, (2008), s. 51-63; *Afetlerin Gölgesinde İstanbul*, Ed. Sait ÖZTÜRK, İstanbul 2009; Şerif Korkmaz, “Çanakkale’de Yangınlar (1836-1866)”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. XXIX, S. 48, (2010), s. 51-67.

⁵ Hüseyin Özgür-Sedat Azaklı, “Osmanlı’da Yangınlar ve İtfaiye Hizmetleri”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.3, S. 1, Ankara 2001, s. 154-155.

⁶ Yangınla mücadelenin mahallelinin görevleri arasında olduğunu ifade eden İlber Ortaylı’nın ilgili çalışması için bkz. İlber Ortaylı, “Türk Belediyesinin Denetim yetkisinin Tarihi gelişimi ve Günümüzdeki Durumu”, *Amme İdaresi Dergisi*, C. 6, S. 4, Aralık 1973, s. 14-24.

⁷ Sevgi Aktüre, “Osmanlı Devleti’nde Taşra Kentlerindeki Değişimler”, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.4, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s. 894.

⁸ Özger-Azaklı, a.g.m., s. 156.

⁹ Bu maddeler ve nizamnâmenin tamamı için bkz. *Düstur, I. Tertip*, C. 2, s. 499-514.

yangınlara adeta davetiye çıkaran bir şehir durumundadır. Makalenin konusunu oluşturan 1901 ve 1904 yıllarındaki yangınlardan önce de burada yangın afeti olmuştur. Bunlardan biri 1860 yılındadır. Biga Meclisi tarafından bildirildiğine göre 8 Mart 1860 Perşembe akşamı saat altıdan sonra Çarşı Câmii denilen cami altında bulunan dükkânlardan kazara çıkan ateş sonucu yangın meydana gelmiştir. Söndürülmesine çalışılsa da ateşin şiddeti ve binaların birbirine çok yakın bir yer olması nedeniyle etrafa yayılarak cami, iki medrese, bir okul ve şadırvan, dört kahvehâne, üç ekmekçi fırını, bir han, bir hamam, iki ev ve altmış dükkân yanmıştır. Yangının daha fazla büyümesi bazı dükkânların yıkılması ile mümkün olmuştur¹⁰.

Biga, Marmara Denizi'ne dökülen Kocabaş Çayı üzerinde, Ballıkaya Tepesi eteklerinde bulunan bir yerleşim merkezidir. Ortaçağ Bizans ve Haçlı kayıtlarında *Pagai* olarak adlandırılan bölgenin Osmanlı hâkimiyetine Orhan Gâzi'nin oğlu Süleyman Paşa'nın yaptığı fetihler neticesinde girdiği, daha sonra burayı ele geçiren Melik Nâsır'dan I. Murad'ın geri aldığı bilinmektedir¹¹. 1836 yılına kadar Anadolu Eyaleti bünyesinde yer alan Biga, 1848-1888 tarihleri arasında sırasıyla Hüdâvendigar, Cezâyir-i Bahr-i Sefid, İstanbul Şehremâneti, Karesi vilâyetlerine bağlı olarak kaza veya sancak statüsünde iken 1888-1910 yılları arasında “*müstakil sancak*” olarak yönetilmiştir¹².

Biga'da Müslüman, Rum, Ermeni ve yabancılar ikamet etmiştir. 1881-1893 nüfus sayımında Biga'nın toplam nüfusu 39.982 iken 1906 senesinde 24.782'ye düşmüştür¹³. Biga'nın merkez nüfusu 1875-1876 tarihli Cezâyir-i Bahr-i Sefid Salnâmelerine göre 1875 yılında 4.171 ve 1876 yılında 4.408 kişiydi. Bu nüfusu Müslüman, Rum, Ermeni ve Kıptiler oluşturmaktaydı¹⁴. Yangınlardan çok fazla etkilenen bir yer olan Biga'da evler çoğunlukla ahşaptan yapılmaktaydı. 1895 senesinde Biga'da mevcut ev sayısı 478 idi. Bunların sadece 11 adedi kârgir, geri kalanı ise ahşaptı¹⁵.

¹⁰ B.O.A., *İ. DH.*, nr: 453/30069, lef 1, 23 Şa'ban 1276 (16 Mart 1860).

¹¹ Feridun Emecen, “Biga” *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, (1992), s. 136.

¹² Şerif Korkmaz, “Tanzimat Sonrası Çanakkale'nin İdâri ve Nüfus Yapısı”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, S. 3, (2005), s. 110-113.

¹³ Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, çev. Bahar Tırnakçı, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s. 274-275, 348-349.

¹⁴ Şerif Korkmaz, a.g.m., s. 120.

¹⁵ B.O.A., *ŞD.*, nr: 1562/2, lef 2, 24 Kânûn-ı Evvel 1310 (5 Ocak 1895).

Yukarıda hakkında kısa bilgiler verdiğimiz Biga kasabasında meydana gelen ve çalışmamızın konusunu oluşturan yangınlar ile bazı sorulara cevaplar aramaya çalışacağız. Öncelikle bu afetlerin oluş şekli ve akabinde yaşananlar nelerdi. Osmanlı Devleti'nin afet yönetimi bu olaylarda kendisini nasıl gösterdi. Üzerinde önemle durduğumuz halkın özellikle maddi yardımlarının bu afet yönetimindeki yeri neydi. Yangınlar kasabada nasıl izler bıraktı.

1. 1901 Yangınının Çıkması ve Neticesinde Bu Yangının Meydana Getirdiği Hasar

Biga'da meydana gelen ve makalenin konusunu oluşturan yangınlardan ilki 27 Temmuz 1901 tarihinde çıkmıştır. 28 Temmuz 1901'de Biga Sancağı Mutasarrıfı Hıfzı ve kaymakam vekili tarafından Dâhiliye Nezâretine art arda çekilen iki telgrafla yangının ne şekilde çıktığına dair ayrıntılı bilgi verilmiştir. Buna göre yangın, Biga'nın Rum Mahallesi'nde çıkmış ve kısa sürede genişleyerek bu mahallenin büyük bir kısmıyla İslâm Mahallesi'nden pek çok evi yakmıştır. Ayrıca hükümet konağı, telgrafhane, belediye binası ve bankayla birlikte pek çok dükkân da yangında harap olmuştur. Söz konusu telgraflarda, zayıatın henüz net olmadığı, ama pek çok kimsenin evsiz kaldığı belirtilerek, ilk anda ev temini mümkün olamayacağı için redif depolarında bulunan çadırlardan açıkta kalan halka yetecek kadarının verilmesi talep edilmiştir¹⁶. Dâhiliye Nezâreti aynı gün Sadârete bir telgrafla durumu kısaca izah ederek; Biga'da bir yardım komisyonu kurulması, kasabadaki ekmek fırınlarının yandığının anlaşılması olduğundan gerekli tedbirlerin alınarak kimsenin aç bırakılmaması gerektiği ve ihtiyaç duyulan çadırların temini için de Seraskerliğe yazı yazıldığı belirtilerek gerekli iznin verilmesi istenmiştir¹⁷. Nezaretin bu isteklerini kabul eden Sadaret, gereğinin biran önce yapılmasını istemiştir¹⁸.

Yangının çıkışı ve meydana gelen hasarın tespit edilebildiği bir diğer kaynak da dönemin gazeteleridir. Yangından iki gün sonra *İkdam* ve *Servet* gazeteleri haberi üçüncü sayfalarında kısaca vermiştir¹⁹. *İkdam* gazetesi bir sonraki sayısında, konuy-

¹⁶ B.O.A., *Y.A.HUS.* ,nr: 418/55, lef 4-5, 11 R 1319 (28 Temmuz 1901); B.O.A., *BEO.*,nr: 1696/127130, 11 R 1319 (28 Temmuz 1901).

¹⁷ *Aynı belge*, lef 2.

¹⁸ *Aynı belge*, lef 1, 12 R 1319 (29 Temmuz 1901).

¹⁹ *İkdam*, nr: 2549, 12 R 1319 (29 Temmuz 1901), s. 3; *Servet*, nr: 1140, 12 R 1319 (29 Temmuz 1901), s. 3. *İkdam* ve *Servet* gazetelerinin verdiği bu haberi *Asır* gazetesi ancak bir hafta sonra, yani 5 Ağustos'ta okuyucularına hemen hemen aynı ifadelerle duyurmuştur (*Asır*, nr: 606, 20 R 1319 (5 Ağustos 1901), s. 1).

la ilgili haberi birinci sayfaya taşımış ve zarar gören yerler hakkında daha ayrıntılı bilgi vermiştir. Yangın ile Biga hükümet konağı, telgrafhane, belediye binası, Ziraat Bankası binası, dükkânlar, mescit²⁰ ve kilise de dâhil olmak üzere 800'den fazla binanın yandığı bildirilmektedir²¹. Gazetenin bu haberinin kaynağı yangının olduğu gün Biga Mutasarrıfı tarafından Dâhiliye Nezâretine çekilen telgraftu²². Ancak yangında hasar gören binaların sayısının *İkdam* gazetesinin haberinde verdiği rakamdan daha azdı. Mutasarrıf iki gün sonraki telgrafında hasarla ilgili daha ayrıntılı bilgiler vermiştir. Buna göre yangında zarar gören yerler şunlardır²³:

Tablo1.1901 Yangınında Hasar Gören Binalar.

Binalar	Adet
Ev	214
Dükkân	72
Fırın	1
Mescit	1
Rum Kilisesi	1
Mektep	2

Görüldüğü üzere resmî kurumları da eklediğimizde yanan bina sayısı 295'tir. Ayrıca hasarın giderilmesi için otuz beş- kırk bin liranın gerekli olduğu da Mutasarrıf tarafından ifade edilmiştir. Konuyla ilgili *Asır* gazetesindeki haberde de, yangında 300 dükkân ve evin yandığı ve bunların 250'sinin Rumlara ait olduğu ve hasarın maddi zararının 52.000 liraya tekabül ettiği ifade edilmiştir²⁴. Burada *Asır* gazetesiyse *İkdam* gazetesinin verilerinin farklılığında şu hususlar öne çıkmaktadır: *İkdam* gazetesinin haberi *Asır* gazetesinin haberinden dokuz gün önce olup olay-

²⁰ 1901 yangınında zarar gören yerler arasında zikredilen mescidin ismi verilmemekle birlikte Cami-i Kebir Mahallesi'ndeki Ulu Cami'nin ve Kurşunlu Camisinin bu yangında zarar gördüğünü belirtilmektedir. bkz. Gülşah Çetin, *Biga İlçesi Osmanlı Dönemi Yapıları*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2011, s. 22,25, 33.

²¹ *İkdam*, nr: 2550, 13 R 1319 (30 Temmuz 1901), s. 1.

²² *B.O.A., İ.Ş.E.*,nr: 14/33, lef 3, 15 Temmuz 1317 (28 Temmuz 1901).

²³ *Aynı Belge*, lef 4, 17 Temmuz 1317 (30 Temmuz 1901).

²⁴ *Asır*, nr: 607, 23 R 1319 (8 Ağustos 1901), s. 3.

dan hemen sonra Mutasarıflık tarafından yapılan ilk hasar tespit çalışmasının sonucu verilmiştir. *Asır* gazetesinin verileri ise daha sonra kesinleştirilen rakamlardır. Dâhiliye Nezareti'nin talebiyle kurulan komisyon, ilk faaliyet olarak ihtiyaç sahiplerine her gün 2.000 kıyye²⁵ ekmeğe dağıtarak işçilerinin sağlanmasına çalışmıştır. Kaza merkezinde kurulan komisyonun başkanlığını Mutasarıf Paşa'nın yapmakta olduğu, mühlhak kazalarca da hemen yardım toplanmasına başlanılması hususunda kaymakamlıklara yazı yazıldığı da gazete haberinde yer almaktadır²⁶.

Yanan kamu binaları arasında rüştiye mektebi binası da bulunmaktaydı²⁷. Biga kaymakamı, Kale-i Sultâniye İdadi Mektebi Müdürlüğüne gönderdiği yazıda; yanan rüştiye binası ve öğrencilerin durumu ile ilgili bilgiler vermektedir. Buna göre Biga Rüştiye Mektebi, 1870 yılında ahşap olarak yapılmıştı. Okul yandıktan sonra öğrenciler Biga'nın Cedid Mahallesi'nde bulunan bir mescide nakledilmişler ve eğitimlerini burada sürdürmeye çalışmışlardır. Ancak mescit, hem öğrencilerin tamamının eğitim görebileceği kadar büyük değildi, hem de çok harap bir durumdaydı. Ayrıca öğrencilerin burada eğitim görmelerinin sağlık açısından zararlı olduğu da Biga belediyesi memleket tabibi tarafından bildirilmiştir. Bu nedenlerle yeni bir rüştiye binasının yapılması zorunluydu. Ancak bu binanın halktan para toplanarak yapılması, kasaba ahalisinin yangında büyük zarara uğraması sebebiyle mümkün değildi. Daha sonra yeni bir rüştiye yapıncaya kadar öğrenciler, uygun olmayan bu mescitten alınmalıydı. Biga hükümet konağı yanında Ziya ve Şevket beylerin evleri okul hâline getirilebilir ve aylık 150 kuruşa kiralananabilirdi. Kış gelmeden öğrencilerin buraya nakli gerçekleşmeli ve kira ücreti de hazineден ödenmeliydi²⁸. Rüştiye mektebi olarak kullanılacak binanın kiralananabilmesi için gerekli para, Denizli Sancağına tahsis edilip kullanılmayan 2.400 kuruşluk tahsisattan karşılanacaktı²⁹.

²⁵ Okka'nın diğer adlarındandır. Halil İnalçık standart Osmanlı okkasını 1.282945 kg olarak vermiştir. bkz. Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, çev. Ruşen Sezer, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003, s. 253; Ünal Taşkın, *Osmanlı Devleti'nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005, s. 96-97.

²⁶ *İkdam*, nr: 2550, 13 R 1319 (30 Temmuz 1901), s. 1.

²⁷ *B.O.A., MFMKT*, nr: 577/34, lef 1, 16 Temmuz 1317 (29 Temmuz 1901). *Servet* gazetesinin 5 Ağustos 1901 tarihli nüshasında da rüştiye mektebinin yandığı bildirilmiştir (*Servet*, nr: 1147, 19 R 1319 (5 Ağustos 1901), s. 2).

²⁸ *B.O.A., MFMKT*, nr: 601/26, lef 2, 18 Eylül 1317 (1 Ekim 1901).

²⁹ *Aynı Belge*, lef 3, 29 Teşrin-i Evvel 1317 (11 Kasım 1901).

2. Yangının Meydana Getirdiği Hasarı Giderme Çalışmaları

Yangında zarar görenlere gerekli yardımların yapılabilmesi için gerek yerel görevliler gerekse merkezdeki yetkililer büyük gayret göstermişlerdir. Evsiz kalanlar için çadır temini, geçici baraka yapılması gibi faaliyetlerde bulunulurken, bir yandan da kamu binaları ve özel binaların yeniden inşa edilmesiyle ilgilenilmekteydi. Biga hükümet konağı yangında kullanılamaz hale geldiği için hükümet konağı olarak kullanılmak üzere bir ev kiralanmıştır. Evin kirası aylık 1.200 kuruş olup bu miktarın, kiralandığı tarihten itibaren bütçeye ilave edilmesi uygun görülmüştü³⁰.

Yangında Biga'da bulunan gayrimüslimlerde epeyce zarar görmüştür. Kendilerine yapılan yardımlar üzerine Biga Metropolit Vekili ve Hristiyan halktan bazılarının imzaları ile kaleme alınan bir teşekkür yazısı, *İkdam* gazetesinde yayımlanmıştır. Haberde; açıkta kalan halka asker tarafından çadırlar verilerek iskânlarının sağlandığı ifade edilerek, bu çadırların mahallerine götürülmesi işinde fazlasıyla gayretleri görülen Biga Redif Alay Kumandanı İslâm Bey, Tabur Binbaşısı Ali Bey, Mülâzım-ı Evvel İzzet Ağa, Mehmed ve İbrahim Efendilerin isimleri zikredilerek kendilerine teşekkür edilmiştir³¹. Ayağındaki hastalık nedeniyle olaydan ancak bir ay sonra Biga'ya gidebilen Kapıdağı ve çevresi metropoliti Kerniko Konstantinos, Müslüman ve Hristiyan halkın yaşadığı güçlükleri Rum Patrikhanesine iletmıştır³². Rum Patrikhânesi de evsiz ve aç kalan fakir halk için yardım talebinde bulunmuştur³³. Yangında Rum cemaatinin kullandığı Panaya kilisesi kullanılamaz hale gelmişti. Bu kilisenin yeniden yapılması için İstanbul'daki Rum Patrikhânesi Adliye ve Mezâhib Nezâretinden bir talepte bulunmuştur. İlgili talepte, yanan kilisenin arsası üzerine 30 metre uzunluğunda, 24 metre eninde ve yukarı sokak tarafından 12,5, aşağı sokak tarafından 21,5 metre yüksekliğinde kârgir olarak yeni bir kilisenin yapılması için izin istenmiştir³⁴. Bunun üzerine Sadâret makamı şu sorulara cevap verilmesini istemiştir: Kilise eski temelleri üzerine mi yoksa yeni temeller üzerine mi inşa edilecektir? Buraya yeni arazi ilave edilecek midir? Bir yerin alınması lazım gelirse burası bir mülk mü, yoksa vakıf mıdır ve vakıfsa mülk

³⁰ B.O.A., ŞD.,nr: 2714/55, 26 Şaban 1319 (8 Aralık 1901).

³¹ *İkdam*, nr: 2258, 21 R 1319 (7Ağustos 1901), s. 3.

³² B.O.A., *Y.PRK.PT.*,nr: 21/56, 14 Ağustos 1317 (27 Ağustos 1901).

³³ B.O.A., *DH.MKT.*,nr: 2531/125, 29 Ca 1319 (13 Eylül 1901).

³⁴ B.O.A.,ŞD.,nr: 1593/5, lef 13,5 Temmuz 1320 (18Temmuz 1904).

bir mahal ile “*istibdâl*”³⁵ veya mukataa-i zemîne rabt edilmiş ve arâzi-i emîriyeden ise bedel-i öşrü takdir olunmuş mudur? Kasabadaki Rum cemaati ve diğer cemaatlerin hâne ve nüfusları ne kadardır? Kilisenin inşası sunulan plana uygun mudur ve yapılmasının herhangi bir mahzuru var mıdır? Planda gösterilen çan kulesinin uzunluk ve yüksekliği ne kadar olacaktır? İnşaat masrafı planlandığı meblağda mı olacaktır ve zikredilen sandıktan mı karşılanacaktır? İnşaat malzemeleri ne şekilde temin edilecektir³⁶? Biga İdare Meclisi yapmış olduğu inceleme neticesinde; binanın eski temelleri üzerine inşa edileceğini, yalnız görülen lüzum üzerine Moskov oğlu Anton’dan sırf mülk olan 40 arşın (yaklaşık 30,3 metre) 200 kuruş kıymetinde ve senelik 50 para vergisi olan bir yer satın alındığını, kasabada 402 hânedede 1.892 Rum ve 92 hânedede ise 398 Ermeni olduğunu tespit etmiştir. Yine kilisenin inşasında hazırlanan plana sadık kalınacağı ve bu şekilde yapılmasında herhangi bir mahzur görülmediği dile getirilmiştir. Çan kulesinin 12,5 metre uzunluğunda olan binanın tavanından itibaren 5 metre yüksekliğinde ve belirlendiği şekilde olacağı, kilisenin inşasının 560 liraya mâl olacağı, paranın kilise sandığında mevcut olduğu ve inşaat malzemelerinin dahi bu paradan karşılanacağını tespit edildiği belirtilerek gerekli izinin verilebileceği kararına varılmıştır³⁷.

Yangında hasar gören yerlerin yeniden inşasında kullanılacak olan malzemelerin vergiden muaf tutulması istenmekteydi. Bu konu Şûrâ-yı Devlet tarafından tartışılmış ve yangında hasar gören fakir ve muhtaçlara ait meskenlerin yapılması için gerekli olan altı milyon iki yüz yirmi bin adet tuğla, altı yüz kırk bin kiremit, otuz iki bin kantar kerpiç, bin sekiz yüz metreküp meşe bina kerestesi, iki bin metreküp çam tahtası ve yüz sekiz metreküp pedavra³⁸ tahtasının vergiden muaf tutulması kararlaştırılmıştır³⁹. Şûrâ-yı Devletin bu kararı Padişah tarafından da uygun görülerek kabul edilmiştir⁴⁰.

³⁵ İstibdâl bir vakfi mülk ile mübâdele etmektir. Bu mülk gayrimenkul veya nakit para olabilir. İstibdâl yapabilmek için vâkîfın şartına bakılır, varsa şartı gereğince yapılır yoksa yapılmaz. İstibdâlde mutlak suretle hâkimin onayı gerekmektedir. bkz. Ali Himmet Berki, *Vakfa Dair Yazılan Eserlerde Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen İstilah ve Tâbirler*, Ankara 1966, s. 28.

³⁶ *B.O.A., ŞD.*,nr: 1593/5, lef 9, 18 Kânûn-ı Evvel 1320 (31Aralık 1904).

³⁷ *Aym Belge*, lef 11, 7 Kanûn-ı Evvel 1320 (20 Aralık 1904).

³⁸ Köknar ve ladin ağaçlarından elde edilen, çatı örtüsü olarak kullanılan ince tahta. bkz. www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=PEDAVRA (Erişim Tarihi 01.08.2017)

³⁹ *B.O.A., İ.O.M.*,nr: 8/6, lef 2, 30 Mart 1318 (12 Nisan 1902).

⁴⁰ *Aym Belge*, lef 1, 15 Mayıs 1318 (28 Mayıs 1902).

3. Halkın Maddî Yardımları

Yangının meydana getirdiği hasarı giderebilmek için en fazla ihtiyaç duyulan şey paraydı. Kamuya ve şahıslara ait binaların yeniden inşa edilmesi, evsiz kalanlara yapılacak yardımlar doğal olarak ciddi miktarda bir mali yük oluşturmaktaydı. Bu gibi afetlerde yardım toplama işini yürütmekle görevli olan İstanbul'daki Şehremâneti, bu olayda da başvurulan ilk yer olmuştur⁴¹. Şehremâneti o sırada Pirlepe'de meydana gelen bir sel felaketi⁴² nedeniyle yardım komisyonu oluşturmuş ve yardım toplamak amacıyla 5.000 liralık yardım bileti bastırmıştı. Dâhiliye Nezâretinden Şehremânetindeki komisyona ve Biga Mutasarrıflığına çekilen telgrafta; Pirlepe selzedeleri için komisyonun bastıracağı 5.000 liralık bilete Biga yangınından zarar görenler için 5.000 liralık bilet daha ilave ettirilmesi ve Pirlepe selzedeleri için 2.000 liralık bir yardımın kâfi geleceği tahmin edildiğinden, bundan arta kalan miktarın Biga yangınında zarar görenler için ayrılmasının uygun görüldüğü ifade edilmiştir. Yazıda ayrıca yangından zarar gören çok fakir ahaliye verilen ekmeğe ücretinin de belediyenin üstlenemeyeceği miktarda olduğu ve bu ücretin mahallî Mal Sandıklarından verilmesi talep edilmiştir⁴³.

⁴¹ Deprem ve yangın gibi doğal afetlerde İstanbul Şehremâneti nezaretinde komisyonlar oluşturularak halkın yardımına başvurulması ve iane toplanması faaliyeti ilk defa bu dönemde gerçekleşmiyor. Daha önceden bunun örnekleri vardır. Mesela; 1894'de İstanbul'u etkileyen büyük depremin ardından Sultan II. Abdülhamid'in himayesinde, Şehremini başkanlığında merkezi iane komisyonu kurularak bunun şubeleri yaygınlaştırılmıştı. Ülke içinde önemli miktarda maddi yardım toplandığı gibi yurt dışından da büyük iştirak olmuş, özellikle büyük devletler külliyetli yardım göndererek sosyal dayanışma örneği sergilemişti. Deprem afetinde sosyal yardımlaşma konusunda ilk yapılan derli toplu çalışmalar için bkz. Fatma Ürekli, *İstanbul'da 1894 Depremi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999; Fatma Ürekli, *Belgelerle 1899/1894 Afetlerinde Osmanlı- Amerikan Yardımlaşmaları*, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2007. Burada görevi her türlü afetlerde halka yardım etmek olan ve 14 Nisan 1877 tarihinde kurulan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin bu faaliyetlerde yer alması gerektiği düşünülse de kurum kuruluşundan Haziran 1878'e kadar topladığı paralarla yaralı ve hasta askerlerle göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmış ve bundan sonra 1897 Türk-Yunan Savaşı'na kadar faaliyetlerine ara verilmiştir. Bu tarihten sonra da II. Meşrutiyet'in ilânına kadar cemiyet hiçbir zaman sürekli faaliyette bulunamamıştır. bkz. Mesut Çapa, *Kızılây (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925)*, Özel Matbaası, Ankara 2010, s. 12-13.

⁴² Pirlepe'de meydana gelen bu sel felaketi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. H. Baha Öztunç, "An Example of Social Solidarity in Ottoman Empire: 1901 Pirlepe Flood", *Turkey at the Beginning of 21st Century: Past and Present*, Editors: Recep Efe, Metin Ayışığı vd., St. Kliment Ohridski University Press, Sofia 2015, s. 135-153.

⁴³ *B.O.A., DH.MKT.*, nr: 2525/129, 10 Ca 1319 (25 Ağustos 1901).

Şehremâneti bünyesinde oluşturulan komisyona yapılan yardımlar İkdâm ve Servet gazetelerinde liste hâlinde yayımlanmıştır⁴⁴. İlk liste: Pırlepe sel ve Biga yangın zedeleri için Padişahın himayesinde olarak Şehremanetinde kurulan komisyona teslim edilen yardımların içeriğini gösteren birinci defterdir başlığıyla verilmiştir. Her iki gazeteden takip edebildiğimiz toplam dokuz liste bulunmaktadır. Söz konusu dokuz listeyi incelediğimizde yardımda bulunanları devlet erkâmı, Müslüman ve Gayrimüslim tüccarlar, yerli-yabancı şirketler ve çalışanları, bankalar, bankerler, elçilik ve nezaret çalışanları, vilayet, sancak ve belediye görevlilerinin oluşturduğunu görmekteyiz. Yapılan bu tasnifte en fazla yardımı nezaretler ve burada çalışanlar 29.812 kuruş vererek yaparken, vilayet, sancak ve belediye çalışanları da 29.590 kuruş yardımda bulunmuşlardır. Dokuz listede, yardım gönderilen vilayetler Yanya, Edirne ve Aydın vilayetleri olup sancak ve kazalar ise; Şile, Adalar, Çatalca, Gebze, Beykoz ve Küçük Çekmece'dir. Belediyeler ise İstanbul'un dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci daireleridir. Önemli miktarda yardımın toplandığı başka bir grup da 23.864 kuruşla yerli-yabancı şirketler olmuştur. Şirket-i Hayriye'den Osmanlı Sigorta Şirketine, Tepebaşı Gazinosundan Daçya-Romanya Sigorta Şirketine toplamda yirmi dokuz kuruluşun yardım yaptığı görülmektedir. Bu kısımda en fazla yardımı 6.000 kuruşla Dersa'âdet Liman İdaresi yapmış, en az yardımı ise 40 kuruş ile London İsorans Koryoris Sigorta Şirketi yapmıştır. Yardımda bulunan dört adet bankanın topladığı miktar 10.882 kuruştur.

Toplamda 2.056 kuruş yardımda bulunan 16 bankerin arasında hiç Müslüman bulunmaması dikkati çekmektedir⁴⁵. Bu bankerler arasında Zarifi ailesi gibi önemli aileler de bulunmaktadır⁴⁶. Seksen dört kişiden oluşan tüccarların 46'sı Müslüman, 38'i Gayrimüslim olup Müslüman tüccarlar 8.690 kuruş, Gayrimüslim tüccarlar 4.020 kuruş yardımda bulunmuşlardır. Listede tek kalem ola-

⁴⁴ Söz konusu listeler metin içerisinde verilmeyip ekte gösterilmiştir.

⁴⁵ Bu duruma şaşmamak gerekir. Zira 19. Yüzyılın sonunda İstanbul'un hatırı sayılır bankerleri arasında bir tane bile Müslüman-Türk yoktu. bkz. Murtaza Köse, "Osmanlı'da Borsa ve Galata Bankerlerinin Devletin Mali Yapısındaki Yeri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 18, Erzurum 2001, s. 230.

⁴⁶ Osmanlı Devleti'nde özellikle ekonomik hayatta önemli bir yere sahip bu aile hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Murat Hulkiender, *Bir Galata Bankeri'nin Portresi George Zarifi 1806-1884*, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yayını, İstanbul 2003; Yorgo L. Zarifi, *Hatıralarım Kaybolan Bir Dünya İstanbul 1800-1920*, çev: Karin Skotiniyadis, Literatür Yayınları, İstanbul 2005.

rak görülen bir yardım ise Kristyanya⁴⁷ Şehbenderliğinden Stokholm Sefareti ile Hariciye Nezâretine gönderilen 940 kuruşluk çek bedelidir. Listede olmamakla birlikte Rusya Devleti'nin Manastır Konsolosluğu da 20 Osmanlı Lirası yardımda bulunmuştur⁴⁸. Görüldüğü gibi toplumun hemen her kesimini temsil eden kurum, kuruluş ve şahıslar maddi yardımda bulunmuştur.

Yardım toplamaya başlayan bir başka kurum ise Kapıdağı Metropolitliği olmuştur. Kapıdağı Metropoliti Kostantinos Efendi, yardım toplamaya başlamış ve kendisi de 1.000 kuruşluk bir yardımda bulunmuş, ayrıca yangınzedeler hakkında bilgi almak için Biga'ya gitmiştir⁴⁹.

Yangında kullanılamaz hâle gelen hükümet konağının arsası üzerine yeni bir hükümet konağı, evrak mahzeni, hapishâne ve süvari ahırının yapılması gerekmekteydi. Bunun için hazırlıklara başlanmış ve bir şartnâme hazırlanmıştır. 10 maddelik bu şartnâmede özetle şu hususlar dile getirilmekteydi: İhaleye sadece Osmanlı Devleti vatandaşları katılabilecekti. Keşif bedelinin %3'ü değerinde komisyona ya nakden para verilecek ya da muteber bir kefil gösterilecekti. İhale neticelendikten sonra Dâhiliye Nezâretince tasdik edilecek, inşaat komisyonu tarafından müteahhide onaylı tasdikli sureti teslim olunacak ve bu suretlerin pul paraları ve tasdik harçları yüklenici tarafından ödenecekti. Yüklenici inşaatın ne bir kısmını ne de tamamını inşaat komisyonu tarafından onay verilmedikçe başka bir müteahhide ihâle edemeyecekti. Kullanılacak bütün malzemeler keşif defterinde yazıldığı şekilde olacaktı. Gerek inşaat anında gerekse teslim zamanında keşif defterindekine aykırı bir unsur bulunursa bundan müteahhit sorumlu olacaktı. Her ne suretle olursa olsun yüklenici, zarara uğrasa dahi tazminat talebine hakkı olmayacaktı. Müteahhitin vefatıyla mukâvelenâme feshedilecekti. Ancak müteahhitin varisleri inşaatı devam ettirmek ister ve inşaat komisyonu da buna izin verirse varislerinin işi yürütmesine izin verilecekti. Müteahhite, inşaatın ihalesinden sonra, adı geçen dört binadan hangisine başlayacak ise, keşif bedelinin 1/5'i peşin ödenecek ve daha sonra inşaatın ilerleyişine göre 4 taksitte para verilecekti. Son taksit ise inşaatın tamamlanmasından sonra verilecekti. Diğer 3 parça inşaatın da ödeme şekli bu usule göre olacaktı. İnşaatların hepsi, gönderilen planlara uygun şekilde yapılacaktı. Öncelikle hükümet dairesiyle hapishanenin inşasına başlana-

⁴⁷ Günümüzde İsvetç'te bu isimde bir yer olmamakla birlikte buranın İsvetç'in doğu kıyısındaki Kristianstad Şehri olması muhtemeldir.

⁴⁸ *İkdam*, nr: 2562, 25 R 1319 (11 Ağustos 1901), s. 1.

⁴⁹ *Servet*, nr: 1170, 13 Ca 1319 (28Ağustos 1901), s. 3.

cak, altı ay içinde her iki bina bitirilecekti. Bunlar bittikten sonra da evrak mahzeni ve süvari ahırlarının inşasına başlanılarak altı ay sonra da bu binalar bitirilecekti⁵⁰.

Şartnameden de anlaşılacağı üzere, bu dört binanın bir sene içinde bitirilmesi planlanmıştır. Keşif bedelleri olarak, adı geçen binaların kaç paraya yapılacağı da ayrıca belirtilmiştir.

Tablo 2. Biga'da Yapılması Planlanan Kamu Binalarının Keşif Bedelleri

Sim Mecidiye Yirmi Kuruş Hesabıyla Bedel-i Keşif Mecmû'ı	Bina
97907 Kuruş	Dâ'ire-i Hükûmet Bedeli
30772 Kuruş 20 Para	Hapishâne Bedeli
11464 Kuruş	Evrâk Mahzeni Bedeli
26106 Kuruş	Süvâri Tavilesi ⁵¹ Bedeli
166.249 Kuruş 20 Para	Mecmû' Keşif Bedeli

Yukarıdaki tabloda keşif bedelleri verilen ve 14 Eylül 1903 tarihinde yapılan ihaleye herhangi bir talip çıkmamıştır⁵². Bu dört binanın yapım masraflarının tamamının devlet tarafından karşılanamayacağı aşikârdı. Bu gibi durumlarda başvurulacak yardım kaynağı, bölge halkının ileri gelenlerinden ve zenginlerinden toplanan paralar oluyordu. Dâhiliye Nezareti'nden Sadâret'e gönderilen yazıda mevcut durum şu şekilde dile getirilmekteydi: Biga kazâsında yanan hükümet konağının, hapishanenin, süvari ahırının ve evrak mahzeninin toplam yapım bedeli olan 166.249,5 kuruşun 108.400 kuruşunun halkın yardımı ile verileceği taahhüt edilmiş ve ihaleye çıkmış ise de ihalede herhangi bir talip çıkmamıştır. Bununla birlikte bu binaların krokileri çizdirilmiş ve keşif defterleriyle münâkasa kâ'imeleri gönderilmiştir. Ayrıca taahhüt edilen yardımın hükümet konağı ve hapishâne masrafına büyük ölçüde yeteceği, arada sadece 9.265 kuruşluk bir açık olduğu görülmektedir. Bu açığın da Islahat lâyhâsı gereğince hapishaneler inşaat masrafı olarak Dâhiliye Nezâretinin bu seneki bütçesine dâhil edilmesi, 11.464 kuruşla

⁵⁰ B.O.A., ŞD., nr: 1589/1, lef 7, 11 Ağustos 1319 (24 Ağustos 1903).

⁵¹ Tavile: Ahır, tavla yerinde kullanılır bir tabirdir bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarihi ve Deyimleri Sözlüğü*, C.3., Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1993, s. 424.

⁵² *Aynı Belge*, lef 7, 1 Eylül 1319 (14 Eylül 1903).

inşası mümkün olan evrak mahzeninin Hazine-i Celile'ye ve 26.106 kuruşla yapılabileceği anlaşılan süvari ahırının Makâm-ı Vâlâ-yı Ser'askerî'ye ait olmasına binaen Seraskerlik bütçesinden verilmesi gerektiği ifade edilmiştir⁵³. Ancak yardım toplanması ve bunların deftere kaydedilmesi esnasında başka bir sıkıntı daha ortaya çıkmıştır. Halktan toplanan yardımların kaydedildiği defterlerde köylerden toplanan yardım miktarı köy köy toptan yazılmış ve köylerin imam ve muhtarları tarafından halk adına mühürlenmiştir. Bu, mevcut yasalara uymamaktaydı. Yardımda bulunacak her kim ise öncelikle kendisinin ne kadar yardım edeceği ve bu yardımı kendi rızasıyla yapıp yapmadığını mühür veya imza ile beyan etmesi gerekmektedir. Ayrıca halktan toplanacak olan para 110.000 kuruş olduğundan inşaatların tamamlanması için geri kalan 56.000 kuruşun inşaat mevsimi olan ilkbaharda başlanılmak üzere şimdiden verilmesi gerekliliği de ifade edilmektedir⁵⁴. Biga Mutasarrıfından Dâhiliye Nezâretine gönderilen 19 Nisan 1904 tarihli yazıda; devletin vermesi gereken 56.000 kuruşluk para ile ilgili henüz bir gelişme olmadığı belirtildikten sonra, inşaat mevsiminin geldiği ve halktan toplanacağı taahhüt edilen 110.000 kuruşun yarısının toplandığı, Mal Sandığı'na teslim edildiği belirtilmekte ve daha önce de ifade edildiği gibi istenilen paranın bir an evvel gönderilmesi talep edilmektedir⁵⁵. Biga Mutasarrıflığından gelen bu yazı, bir ay sonra Dahiliye Nezâreti tarafından Sadârete, gereğinin yapılması için gönderilmiştir⁵⁶.

Yapılacak olan binaların masraflarının devletin hangi bütçe kaleminden harcanacağı da tartışma konusu olmuştur. Evrak mahzeninin keşif bedeli olan 11.464 kuruşun, önce 1903 senesi bütçesine *inşa'ât ve ta'mîrât tertibi* olarak konulmasına karşın, bu kalemin 1903 yılına ait 300.000 kuruşluk bütçesinin tamamen harcandığı ve bu nedenle adı geçen bütçenin 1904 senesindeki harcama kalemlerinin içine konulması gerektiği Mâliye Nâzırı tarafından ifade edilmiştir⁵⁷.

Ancak yapılan tüm bu yazışmalara rağmen binaların yapılması noktasında önemli bir ilerleme sağlanamamıştır. Yapılması planlanan binalarla ilgili Ağustos 1903 tarihli haberden bir sene sonra Dâhiliye Nezâretinden Sadârete gönderilen yazı, bu durumu açıklamaktadır. Yazıda; binaların yapılabilmesi için halk tarafından verilmesi taahhüt edilen paranın hükümet konağının inşasına yeteceği ifade

⁵³ *Aynı Belge*, lef 37, 8 Teşrîn-i Evvel 1319 (21 Ekim 1903).

⁵⁴ *Aynı Belge*, lef 35, 17 Mart 1320 (30 Mart 1904).

⁵⁵ *Aynı Belge*, lef 27, 6 Nisan 1320 (19 Nisan 1904).

⁵⁶ *Aynı Belge*, lef 29, 6 Mayıs 1320 (19 Mayıs 1904).

⁵⁷ *Aynı Belge*, lef 21-23, 2 Kânûn-ı Sâni 1319 (15 Ocak 1904)-17 Mayıs 1320 (30 Mayıs 1904).

edilmiş, ayrıca merkezden para gönderilmesine gerek olmadığı söylenerek inşaat başlanılması istenmiştir. Biga İdare Meclisi ayrıca her sene hükümet konağı olarak kullanılan binaya verilen 15.000 kuruşun da bu şekilde tasarruf edileceğini bildirmiştir.⁵⁸

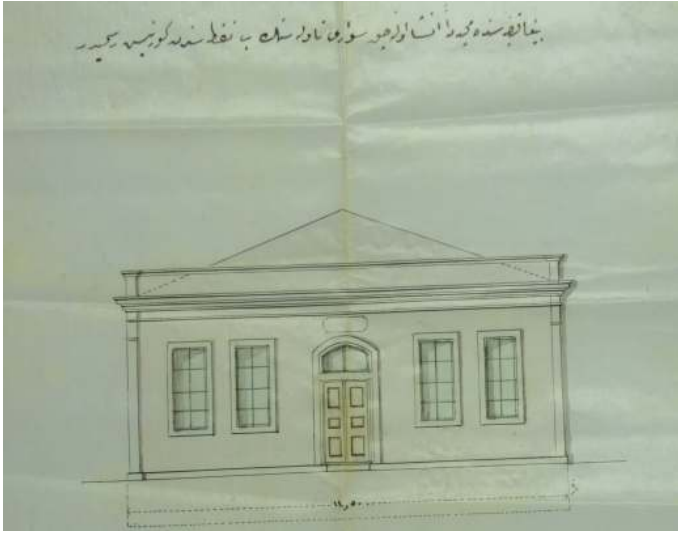
Böylece, aşağıda resimleri görülen binalardan yalnızca hükümet konağı yapılmış, diğer binalar ise tamamlanamamıştır. Ancak hükümet konağının inşasına da hemen başlanamayacaktır. Çünkü Biga'yı yeni bir yangın felaketi beklemektedir.

Resim 1. Biga'da Yapılacak Hükümet Konağı Resmi⁵⁹

⁵⁸ *Aynı Belge*, lef 25, 14 Ağustos 1320 (27 Ağustos 1904).

⁵⁹ *Aynı Belge*, lef 1, 1 Ağustos 1318 (14 Ağustos 1902).

Resim 2. Biga'da İnşa Olunacak Süvari Ahır Resmi⁶⁰

Resim 3. Biga'da İnşa Edilecek Evrâk Mahzeninin Resmi⁶¹

⁶⁰ *Aynı Belge*, lef 3, 1 Ağustos 1318 (14 Ağustos 1902).

⁶¹ *Aynı Belge*, lef 5, 1 Ağustos 1318 (14 Ağustos 1902).

4. 1904 Yangını

1901 yılındaki yangının hasarları giderilemeden Biga kasabasında 1904 yılında büyük bir yangın daha meydana gelmiştir. 28 Ağustos, Pazar günü, saat 06:30 dolaylarında Hükümet Meydanı civarında bulunan Alfred adlı bir vatandaşın evinde başlayan yangın, tüm çabalara rağmen etrafa sıçramış ve akşam 18:00'e kadar devam etmiştir. Yangından kasabanın dörtte üçü etkilenmiş ve yangınzedeler kasaba dışında yangından zarar görmeyen yerlere çıkartılmışlardır. Binlerce vatandaş evsiz kalmış, bunların geçici olarak kalmaları için bölgedeki redif deposunda bulunan çadırlardan ihtiyaç miktarı kadar temin edilmiştir. Merkez Li va'dan yardım için Jandarma Kumandanı da gönderilmiş bulunmaktadır⁶². Biga Mutasarrıfı Hıfzı Bey, Dâhiliye Nezâretine hem durumu bildirmiş, hem de yardım talep etmiştir. Durumdan Sadâret makamı bilgilendirilmiş⁶³ ve aynı gün Biga'dan Dâhiliye Nezâretine yeni bilgiler aktarılmıştır. Mutasarrıflığın bildirdiğine göre Biga'da Reji İdâresi ve kasaba dışında bulunan depodan başka bütün resmî daireler yanmıştı. Kurtarılabilen evrak şimdilik nalbant dükkânlarında saklanmakta olduğundan, bir an evvel hükümet dairesi içinde çalışan memurları barındırabilecek ve maliyeti 100 lira olan geçici bir barakanın 1901 yangınında yanan hükümet konağı arsasına yapılmasının uygun olacağı, inşaat masrafının ise önceden kiralanan ve hükümet konağı olarak kullanılan binanın bir senelik kirasına ancak tekabül edeceği bildirilmektedir⁶⁴. Yangından zarar görenlere gerekli yardımın yapılması ile ilgili Padişah iradesi 9 Kasım 1904 tarihinde çıkmıştır⁶⁵.

Biga mutasarrıflığından gelen bir sonraki telgraf 1904 yangınının hasarını çok daha iyi bir şekilde anlatmaktadır. Yazıda, yangında evsiz kalanların bir kısmının Biga Redif Deposu'ndan alınan çadırlara yerleştirilmiş, bir kısmı ise Dimetoka Nâhiyesiyle birlikte⁶⁶ civar köylere sevk edilmişlerdir. Ayrıca ihtiyaç sahibi 300 kişiye günlük 2'şer kıyye eklemek verilmektedir⁶⁷. Belgede zarar gören yerlerin sayımı yapılmış olup bu rakamlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

⁶² *B.O.A.DH.MKT.*,nr: 885/52, 16 Ağustos 1320 (29 Ağustos 1904); *B.O.A.BEO.*,nr: 2400/179970, lef 1, 18 Ağustos 1320 (31 Ağustos 1904).

⁶³ *Aynı Belge*, lef 2, 18 Ağustos 1320 (31 Ağustos 1904).

⁶⁴ *Aynı Belge*, lef 3, 18 Ağustos 1320 (31 Ağustos 1904).

⁶⁵ *B.O.A.İ.DH.*,nr: 1428/21, lef 2, 27 Teşrin-i Evvel 1320 (9 Kasım 1904).

⁶⁶ O dönemde Biga: Nefsi-i Biga kazası, Dimetoka, Çal ve Karabiga nâhiyelerinden oluşmaktaydı (Salnâme-i Devlet-i 'Aliyye-i Osmâniyye, Def'a 57, Ma'lûmât-Tâhir Bey Matba'ası, 1319, s. 556-557).

⁶⁷ *B.O.A.DH.MKT.*,nr: 885/52, lef 5, 24 Ağustos 1320 (6Eylül 1904); *B.O.A.BEO.*,nr: 2400/179970, lef 2, 30 Ağustos 1320 (12 Eylül 1904).

Tablo 3. 1904 Yangınında Hasar Gören Binalar ve Tahmini Kıymetleri

Müslüman				Rum		Ermeni	
Hane	367	Debbağhâne	21	Hane	74	Hane	79
Dükkân	428	Câmi ⁶⁸	3	Dükkân	52	Mekteb	1
Mağaza	29	Medrese	2	Mağaza	8	Kilise	1
Han	6	Tekke	1	Fırn	5	Zahâir-i Mütenevvi'a	635 Kile
Fırn	9	Kütüphâne	1	Kahvehâne	1		
Hamam	1	Mektep	3	Zahâir-i Mütenevvi'a	2.502 Kile		
Kahvehâne	19	Zehâir-i Mütenevvi'a	10.245 Kile	Muhterik Emlâkın Kıymeti	696.400 Kuruş	Muhterik Emlâkın Kıymeti	653.500 Kuruş
Muhterik Emlâkın Kıymeti	3.890.800 Kuruş						

Tablodan da anlaşılacağı üzere, yangından en çok etkilenen kesim, toplam 881 binası hasar gören Müslümanlardır. Onları 140 bina ile Rumlar ve 81 bina ile Ermeniler izlemektedir. Yangının mali bilançosu da ağırdı. Yanan yerlerin tahmini değeri toplamda 5.240.700 kuruş olarak hesaplanmıştır. Üstelik bu hesaba çeşitli zahireler ve ticaret eşyaları dâhil değildi. Bu kadar ağır bir mali tablo ile karşı karşıya kalan Biga Kasabası'na yardım için bu tür olaylarda yardım toplamakla yükümlü olan Şehremâneti görevlendirilmiş ve yardım toplaması ile ilgili iradenin çıktığı haberi Şehremânetine iletilmiştir⁶⁹.

3 Ekim 1904 tarihinde Biga Mutasarrıfı Hıfzı Paşa, Dâhiliye Nezâretine hitaben detaylı bir tahrîrât kaleme almıştır. Hıfzı Paşa gerek yangının meydana getirdiği hasarı yerinde görmek ve gerekse açıkta kalanların kış mevsiminde barınmaları için Mal Sandığı'ndan verilmesi kararlaştırılan 90.000 kuruş ile yapılacak barakalar hakkında orada kurulan komisyonla müzakere etmek üzere bir hafta önce Biga'ya gittiğini belirtmektedir. Hıfzı Paşa'nın müşahede ettiği manzara gerçekten ağırdır. O, bu manzarayı şu ifadelerle tasvir eder: Biga'ya ulaştığımda kasa-

⁶⁸ Yanan camilerin isimleri ile ilgili arşiv taramamızda herhangi bir isme ulaşamadık. Gülşah Çetin bu camilerden birisinin Çarşı Camisi olduğunu ifade etmektedir. bkz. Gülşah Çetin, *a.g.t.*, s. 81.

⁶⁹ *Ayn Belge*, lef 8-9, 9 Eylül 1320 (22 Eylül 1904)-12 Eylül 1320 (25 Eylül 1904).

banın en gelişmiş mahallelerindeki evler, çarşı ve pazar yerinde bulunan mağaza, dükkân, han ve diğer binalar tamamen yanmış ve Biga harabeye dönmüştü. Durum gerçekten kötüdür, halkın birçoğu göçebe hâlinde bulunan çerke-nişîmler gibi çadırlar ve barakalara sığınmakta, tüccar ve esnaf ise ancak yağmur ve güneşten korunacak kadar duvar kenarlarına tahtalarla inşa ettikleri geçici kulübeleri mağaza ve dükkân gibi kullanarak işlerini yürütmeye çalışmaktaydılar.

Oldukça zor durumda olan yangınzedeler hakkında 25 Ocak 1905 tarihli Pa-dışah iradesi⁷⁰ gereğince, evsiz kalanlara yapılacak barakaların inşası için 90.000 kuruş ve yangınzedelerin iâşesi için 10.000 kuruş olmak üzere toplam 100.000 kuruşun verilmesi kararlaştırılmıştır. Kasabanın ileri gelenleri tarafından kurulan yardım komisyonu üyeleri, Hıfzı Paşa'nın yanına gelmişler ve verilecek 100.000 kuruşun kış mevsimi gelmeden barakaların inşasına bir dereceye kadar yeteceğini bildirmişlerdir. Ancak hane inşasına maddi olarak gücü yetmeyen fakir ve dul kadınlar, yetim ve hastalarla mevcut akarlarıyla birlikte yanan 3 cami, 2 mescit, kız ve erkeklere mahsus 3 adet iptidai ve rüştiye mektebinin, ayrıca Rum ve Ermeni milletine ait okul ve kiliselerin yeniden inşası için karşılık olmadığı ifade edilmiştir. Mutasarrıf tarafından üç sene evvelki yangına atıf yapılmış ve o yangının yaralarını sarmak için Pirlepe selzedeleri için Şehremânetince bir komisyon kurulduğu ve yardım toplama çalışmaları yapıldığı hatırlatılmıştır. Yazıda bu yangının üç sene öncekinden on kat daha fazla zarar verdiği ve eğer Dersaadetçe büyük bir yardım toplanmazsa halkın çok daha kötü bir hâle düşeceği ifade edilmiştir⁷¹. Dâhiliye Nezâreti, Hıfzı Paşa'nın bu yazısını Sadârete iletmiştir⁷². İrâde-i seniyye ile verilmesi kararlaştırılan 100.000 kuruşun bulunması bile Osmanlı Devleti için bir sorun oluşturmaktaydı. Bu paranın Mal Sandığından verilmesi gerekmekteydi ancak ödemenin yapılacağı kalem olan zuhûrât tertûbi⁷³ kapanmıştı. Diğer kalemlerden de tedâriki mümkün değildi. Sonunda verilmesi kararlaştırılan 100.000 kuruş Dâhiliye tahsisatının fazlasından ödenebildi⁷⁴.

⁷⁰ B.O.A.İ.DH.,nr: 1430/22, lef 2, 12 Kânûn-ı Sâni 1320 (25 Ocak 1905).

⁷¹ B.O.A.DH.MKT.,nr: 885/52, lef 11, 20 Eylül 1320 (3 Ekim 1904).

⁷² *Aynı Belge*, lef 12, 25 Teşrin-i Evvel 1320 (7 Kasım 1904).

⁷³ Osmanlı Devleti'nin bütçesine 1880 yılında giren ve planlanmamış harcamalar için ihtiyaten ayrılan pay. bkz. *Osmanlı Bütçeleri (1864,1869,1877,1880,1897) Osmanlı Muvazene Defterleri*, Yay. Haz. Erdoğan Öner, Maliye Bakanlığı Yayınları, Ankara 2007, s. 150.

⁷⁴ *Aynı Belge*, lef 13-24, 26 Teşrin-i Evvel 1320 (8 Kasım 1904)-21 Şubat 1320 (6 Mart 1905); B.O.A.BEO.,nr: 2448/183569, lef 2, 26 Teşrin-i Evvel 1320 (8 Kasım 1904).

Şehremâneti para bulmakla bir kez daha görevlendirilmişti. Ancak, zaten birçok yardım toplama işini yürüten kurum, Biga yangını için de kendilerine başvurulması üzerine bu duruma itiraz etmiştir. Şehremini tarafından gönderilen tahrirat, Şehremânetinin bu talebe itiraz nedenini ortaya koymaktaydı. Şehremini, Sisam Adası'nda meydana gelen deprem dolayısıyla zarara uğrayanlara yardım toplandığını ve Biga'daki yangın için de yardım talebinin kendilerine ulaştığını belirttikten sonra, içinde buldukları zor durumu açıklamaya çalışmıştır. Şehremânetinin İğne Ada, Ahtapoli⁷⁵ ve Rumeli Vilâyât-ı Şâhânesinde Bulgar zulmüne maruz kalan halkın ihtiyaçları için yüklü miktarda yardım topladığını, bundan başka adı geçen vilâyetlerdeki askerler için pek çok hediye topladığı ifade edilmiştir. Yaptıkları yardımı saymaya devam eden şehremini bu yardımlardan sonra Selânik ve Kosova vilayetlerindeki depremden zarar gören halka yardım vazifesi de kendilerine yüklenince, daha sonra toplanacak olan paralara mahsuben, bütçelerinin başka kalemlerinde harcanacak paradan buralara da bir miktar yardım gönderildiğini ifade etmiştir. Bu tür yardım işleriyle sadece kendilerinin görevlendirilmesinin uygun olmadığını belirterek, Biga yangınından zarar görenler için yardım toplama işinin başka bir komisyona verilmesinin daha doğru olacağını ifade etmiştir⁷⁶. Sadâret bu konuya olumlu bakmayarak 3 Kasım 1904'te yardım toplama işinin Şehremânetinde kurulan komisyonun görevi olduğunu bildirmiş ancak Şehremâneti bir kez daha başka komisyonların da görevlendirilmelerini isterken, Mudurnu'da çıkan bir yangından zarar görenlere yardım toplama işinin kendi komisyonlarına verildiğini ve bu kadar çok yere yetişmenin mümkün olamayacağını belirtmiştir⁷⁷. Şehremânetinden gelen bu itirazlar üzerine Sadâret, Şehremâneti'ne görevlerini hatırlatmak üzere gönderdiği yazıda şu hususlara değinmiştir: Şehremini başkanlığında oluşturulan komisyonun maksadı deprem, sel ve yangın gibi afetler karşısında yiyecek ve barınma ihtiyaçlarını karşılayamayan halkın yardımına koşturaktır. Bu nedenle Biga kasabasındaki yangından zarar görenler için de yardım toplanması görevi Şehremânetine verilmiştir⁷⁸. Dâhiliye Nezâreti de, Şehremânetine Biga yangınında zarar görenlerin içlerinde

⁷⁵ Ahtapoli, Edirne Vilâyeti'nin bir kazâsı olup vilâyetin kuzeydoğusunda ve Karadeniz'e sahili olan bir yerleşim merkezidir. *Edirne Vilâyet Salnâmesi*, 28. Def'a, 1319, s. 1030.

⁷⁶ *B.O.A.DH.MKT.*,nr: 885/52, lef 15, 29 Eylül 1320 (12 Ekim 1904).

⁷⁷ *Aym Belge*, lef 16-17, 21 Teşrîn-i Evvel 1320 (3 Kasım 1904)- 23 Teşrîn-i Evvel 1320 (5 Kasım 1904).

⁷⁸ *Aym Belge*, lef 18, 3 Teşrîn-i Sâni 1320 (16 Kasım 1904).

buldukları zor durumu hatırlatarak komisyonun yardım çalışmasına mecbur olduğunu ifade etmiştir⁷⁹.

Yukarıda belirtildiği gibi halkın geçici olarak barınmalarını sağlayacak 100.000 kuruşun bulunması bile büyük bir sorun oluşturmaktayken, diğer taraftan para olmadığı için yapılamayan 3 cami, 2 mescit, 3 adet erkek ve kız mektebinin ve Rum ve Ermeni cemaatlerine ait kilise ve okulların yapılabilmesi için çareler aranmaktaydı⁸⁰. Dâhiliye Nezâreti, bu konu ile ilgili Biga Mutasarrıflığından gelen öneriyi uygun bularak Sadârete sunmuştur. Buna göre bu binaların yapılabilmesi için, hazır inşaat mevsimi devam ederken, İşkodra halkı için Şehremânetince müteşekkil komisyon vasıtasıyla toplanan yardım parasından Biga afetzedelerine de pay verilmesi teklif edilmiştir⁸¹. Ayrıca bu türden kamu kurumlarının yapımında kullanılacak kerestelerden vergi alınıp alınmayacağı da tartışılan başka bir konu idi. Dâhiliye Nezâreti, yangında kullanılamaz hâle gelen kimsesiz kadın ve çocukların evleri ve cami, mescit, okul, medrese gibi kamu kurumları yeniden inşa edilirken, yaklaşık 6.165 metreküp meşe ve 2831 metreküp çam kerestesi kullanılacağını ve bu kerestelerin orman vergisinden muaf tutulmasının iyi olacağını belirtmiştir⁸². Bu öneri kabul görmüş ve söz konusu kerestelerin orman vergisinden muafiyeti ile ilgili Padişah irâdesi çıkararak Biga Mutasarrıflığına bildirilmiştir⁸³.

Yangından yaklaşık 9 ay sonra Biga Mutasarrıfı Hıfzı Paşa tekrar olay yerindedir. İşkodra depreminde zarar görenlere yardım için toplanan paradan Biga'ya da pay aktarılmasının gerekliliğine vurgu yapan Paşa, şu bilgileri vermektedir; Halktan parası olanlar evlerini inşaya başlamışlarsa da fakirler hâlâ barakalar altında perişan bir haldedirler. Rüştüye öğrencileri eğitimlerini hiç de uygun olmayan öğretmenlerinin evinde, iptidai talebeleri ise yangından zarar görmeyen küçük bir mescitte sürdürmeye çalışmaktadır. İşte gerek bu kamu binalarının ve gerekse fakir halkın evlerinin inşası için gereken para bir an evvel temin edilmelidir⁸⁴. Dâhiliye Nezâreti, durumu Sadârete bildirerek, özellikle öğrencilerin olumsuz koşullarda olmalarının sıhhat açısından zararlı olduğunu ve bu durumun de-

⁷⁹ *Aynı Belge*, lef 19, 13 Kânûn-ı Evvel 1320 (26 Aralık 1904).

⁸⁰ *B.O.A.BEO*,nr: 2449/183601, lef 3, 29 Mayıs 1321 (11 Haziran 1905).

⁸¹ *B.O.A.DH.MKT*,nr: 885/52, lef 25, 20 Haziran 1321 (3 Temmuz 1905).

⁸² *B.O.A.DH.MKT*,nr: 969/10, 1 Haziran 1321 (14 Haziran 1905).

⁸³ *B.O.A.DH.MKT*,nr: 969/56, lef 1-2, 1 Eylül 1321(14 Eylül 1321- 31 Teşrin-i Evvel 1321 (13 Kasım 1905).

⁸⁴ *B.O.A.DH.MKT*,nr: 885/52, lef 26, 29 Haziran 1321 (12 Temmuz 1905).

vam edemeyeceğini dile getirmiştir⁸⁵. Biga Mutasarrıfı, evlerini yapmakta güçlük çeken halktan yardım beklenemeyeceğini vurgulayarak, Biga'dan her sene alınan ve 118.498 kuruş tutan eğitime yardım payının sadece bu senelik yanan okulların yeniden inşası için kullanılmasına izin istemiştir⁸⁶. Gelen cevapta ise bu miktarın bütün okulların yapılması için yetmeyeceği, bu nedenle üç okulun birer sene ara ile yapılmasının uygun olacağı belirtilmiştir. İlk olarak bir okulun keşfi yaptırılacak, ihaleye çıkılacak ve inşasına başlanacaktı⁸⁷. Yapılacak olan binalardan rüştiye okulunun inşasına ise ancak 1908 senesinde başlanılabilmisti. Biga Mutasarrıfı, Maarif Nezâretine çektiği telgrafla, 26 Temmuz 1908 tarihinde Biga rüştiye mektebinin inşasına başlandığını haber vermiş ve inşaat mevsimi geçmeden okulun bitirilebilmesi için gerekli olan havalenin ilk posta ile yetiştirilmesini istemiştir⁸⁸. Biga Mutasarrıfı beş gün sonra aynı isteği yinelemiştir⁸⁹. Rüştiye okulunun inşası için gerekli olan 64.000 kuruşun 1908 senesi bütçesinin taşra kısmındaki inşaat kaleminden ödenmesi hakkında çıkan irâdenin⁹⁰ uygulanması için yetkili kişilerden bir komisyon kurulması ve paranın bu komisyon eliyle verilmesi kararlaştırılmıştır⁹¹.

Biga'da yöneticileri sıkıntıya sokan başka bir sorun yangında açıkta kalanların barınmaları için Biga Redif Deposundan verilen çadırların iadesiydi. Konuyla ilgili Seraskerlik makamının Dâhiliye Nezâretine verdiği bilgiye göre; Biga yangınında evleri oturulamaz hâle gelen halk için, Biga Redif Deposundan 21 tanesi yeni, 79 tanesi de kullanılmış olmak üzere toplam 100 adet çadır verilmiştir. Bunların bedeli ise 21.085,5 kuruş olup, bu miktarın Biga mutasarrıflığı tarafından sim mecidiye 19 kuruş hesabıyla Nizâmiye Hazînesine gönderilmesi gerekmektedir. Biga Mutasarrıflığı ise bedeli ödemek yerine çadırları kullanıldıktan sonra yerine geri koymuştur. Gelirlerinin, çadırların bedelini ödemeye zaten yetmediğini ifade eden belediye, çadırların biraz tahrip olsa da kullanmaya mâni olmadığını ifade etmiştir. Seraskerlik burada bir Şûrâ-yı Devlet kararına atf yapmaktadır ki o kararda; bu şekilde verilen çadırların geri alınmadığı, mahallince satılması gerektiği ve satıştan eğer istenilen para toplanamazsa kalanının mahallî belediye

⁸⁵ *B.O.A.BEO.*,nr: 2449/183601, lef 5, 25 Temmuz 1321 (7 Ağustos 1905).

⁸⁶ *B.O.A.MFMKT.*,nr: 897/60, lef 1, 6 Teşrîn-i Evvel 1321 (19 Ekim 1905).

⁸⁷ *Aym Belge*, lef 2, 22 Teşrîn-i Sâni 1321 (5 Aralık 1905).

⁸⁸ *B.O.A.MFMKT.*,nr: 901/42, lef 4, 15 Temmuz 1324 (28Temmuz 1908).

⁸⁹ *Aym Belge*, lef 5, 20 Temmuz 1324 (2 Ağustos 1908).

⁹⁰ *Aym Belge*, lef 7, 2 Temmuz 1324 (15Temmuz 1908).

⁹¹ *Aym Belge*, lef 1, 29Temmuz 1324 (11Ağustos 1908).

hâsılâtından karşılanarak Nizâmiye Hazînesine nakit olarak gönderilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Seraskerlik, çadırların bu karara rağmen neden geri alınıp Redif Deposu'na koyulduğunu 2. Ordu'ya sormuş ve kendilerine; çadırların emaneten kabul edildiği, alındı makbuzunun belediyeye verilmediği ve şu an taburda tutulduğu cevabı verilmiştir.⁹²

Dâhiliye Nezâreti mevcut durumu ve Seraskerliğin talebini hem Biga Mutasarrıflığına, hem de Sadârete bildirmiştir. Biga Mutasarrıflığının bu çadırları satamayacağı ve ayrıca bedeli olan parayı da bulmasının mümkün olmadığı görülmektedir. Dâhiliye Nezâreti çözüm önerisi olarak başka olaylarda emsal teşkil etmemek üzere çadırların kabulü hakkında mahallî redif kumandanlığına bir emir verilmesini istemiştir.⁹³ 2. Ordu'dan gelen bir teklif de çadırlardan kötü durumda olan bir tanesinin parasının verilmesi, geri kalanlarının ise mahallî idare tarafından tamir ettirilerek teslim edilmesinin uygun olacağı şeklinde olmuşsa da, Seraskerlik ısrarla çadırların parasının verilmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir.⁹⁴

Bu sırada Biga Mutasarrıflığı çadırların tamirini yaparak teslim hazırlık hâle getirmişti. Ancak gerekli emir gelmediği için çadırları veremiyordu. Konu ile ilgili, Dâhiliye Nezâreti ve Seraskerlik bilgilendirildi.⁹⁵ Sadâret, Seraskerlik, Dâhiliye Nezâreti ve Biga Mutasarrıflığı arasında devam edegelen uzun yazışmalar neticesinde Biga Mutasarrıflığının bu parayı belediyeye ait gelir getiren akarın da yanında harap olması sonucu ödeyemeyeceği anlaşılmıştır. Hâl böyleyken çadırların kullanılmayacak durumda olan bir tanesinin parasının tahsil edilip diğerlerinin ise bir an evvel depolara kabul edilmesi gerektiği kararına varılmıştır.⁹⁶

1904 yangınında zarar gören kamu binalarından biride 1901 yangınından sonra hükümet konağı olarak kiralanan bina idi. 1904 yangınında bu bina da yanmıştır. Bunun üzerine aylık 332,5 kuruş bedel ile yeni bir yer kiralanmıştır.⁹⁷

Yangının söndürülmesi çalışmalarında üstün hizmetleri görülen bazı kimselere çeşitli nişanlar verilmiştir.

⁹² *B.O.A.DH.MKT*,nr: 885/52, lef 29, 8 Eylül 1321 (21 Eylül 1905).

⁹³ *Aynı Belge*, lef 30-31, 18 Eylül 1321 (1 Ekim 1905)-14 Şubat 1321 (27 Şubat 1906).

⁹⁴ *Aynı Belge*, lef 34-35-236-37-38 4 Nisan 1322 (17 Nisan 1906)-14 Şubat 1321 (13 Kasım 1906).

⁹⁵ *Aynı Belge*, lef 39-40, 25 Teşrin-i Evvel 1322 (7 Kasım 1906)-14Teşrin-i Sâni 1322 (27Kasım 1906).

⁹⁶ *Aynı Belge*, lef 47, 5 Şubat 1322 (18 Şubat 1907).

⁹⁷ *B.O.A.DH.MKT*,nr: 922/59, 26 Kânûn-ı Evvel 1320 (8 Ocak 1905).

Tablo 4. 1904 Yangınında Yararlılık Gösterenlere Verilen Madalya ve Nişanlar⁹⁸.

Tahliye Madalyası ⁹⁹	Jandarma Taburu Suvârî 1. Bölüğü Yüzbaşı Refik Bey. Tabur kâtibi İbrâhim Hakkı. 2. Ordu-yı hümayûna mensûb Nizâmiye 14. Alayın 4. Taburunun 4. Bölük efrâdından Kal'a-i Sultâniye Redif Deposunda Müstahdem Sâlih bin Mehmed Donanmâ-yı hümayûnda müstahdem kazancı Besim Efendi Grek Kumpanyası Römorkör Vapurlarında müstahdem Gerzeli Osman
Nişân-ı Âli 4. Rütbe	Biga Kasabası Belediye Başkanı Hasan Tahsin Mal müdürü İlhâmi Eşrâfdan İbrâhim Karabiga müdürü Hüseyin Bey Jandarma yüzbaşı Zekeriya Efendi

1904 yangınında hayatını kaybeden bir vatandaş olmamakla birlikte yaralananlar vardır. Yangın esnasında bir bacağı yanan Kafkasyalı Hâmiş'in yapılan ameliyatı neticesinde sağ ayağı kesilir. Tek bacakla kalan Hâmiş'in bu şekilde iş göremeyeceği ve bu nedenle kendisine takma bacak yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Fakir olan Hâmiş'in protez bacak parasının “*Muhtâcîn Tertîbi*”nden ödenmesi istenir¹⁰⁰. Sadâret bu talebin uygunluğunu on gün sonra Mekâtib-i Askeriye-i Şâhâne Nezâretine bildirir ve Hâmiş'e protez bacak takılır¹⁰¹.

Biga'da yanan yerlerin yeniden inşası için yapılan faaliyetlerden bahsedilen bir belgede; 494 adet ev yeniden yapıldığı gibi, parası halktan toplanmak suretiyle bir cami ve bir medrese ve beş adet akaratın vücuda getirildiği, yine kaza kaymakamı olan Hasan Bey'in de bu çalışmalarda büyük gayretleri olduğu ifa-

⁹⁸ *B.O.A.DH.MKT*,nr: 995/18, 25 Temmuz 1321 (7 Ağustos 1905); *B.O.A.DH.MKT*,nr: 998/58, 8 Ağustos 1321 (21 Ağustos 1905).

⁹⁹ Tahliye madalyası hakkında 15 Kasım 1892 tarihinde bir nizamname yayımlanmıştır. Bu nizamnamenin ilk maddesi şu şekildedir: “Madde 1- Tahlis-i can hususunda bi'l-fi'il ibrâzi gayret ve insâniyet idenlere mahsûs olarak ihdâs buyurulmuş olan tahliye madalyası gümüşten ma'mûl olup hâ'iz olanlar istedikleri zaman göğüslerine ta'lik edebilirler”. bkz. *Düstur, I. Tertib*, C.6, Ankara Devlet Matbaası, Ankara 1939, s. 1287.

¹⁰⁰ *B.O.A.BEO*,nr: 3300/247440, lef 2, 3 Nisan1324 (16 Nisan1908).

¹⁰¹ *Aynı Belge*, lef 2, 13 Nisan 1324 (16 Nisan 1908).

de edilmiştir¹⁰². Yangın sonrasında yeni yapılan üç adet caddeden 1200 metre uzunluğundaki büyük caddenin isminin Padişâh'ın adıyla “*Hamûdiye*”, 450 metre uzunluğunda olanının “*Mecûdiye*” ve 525 metre uzunluğundaki diğer caddenin isminin de “*Osmâniye*” olması Biga Mutasarrıflığından istenmiş ve bu istek kabul görmüştür¹⁰³.

Şehirde kısa aralıklarla çıkan bu yangınlar, ekonomik hayatı da olumsuz etkilemiştir. Ekonomik olarak olumsuz etkilenen kurumların başında da belediye gelmekteydi. Biga Belediye Meclisi ve Biga Kaymakamı yazdıkları iki ayrı yazıda içinde buldukları durumu şu şekilde ifade etmişlerdir: Kasaba birkaç sene zarfında art arda yangın felâketleri geçirmiş ve özellikle 1904 yangınında binden fazla ev, dükkân, belediye dairesi ve belediyeye gelir temin eden bina yanmıştır. Ayrıca bazı gelirlerin de hazine hesabına alınması neticesinde belediyenin gelirleri çok kötü bir duruma düşmüştür. Bütün bunların üzerine üç seneden beri kasabada süregelen hayvan vebası nedeniyle panayırlar¹⁰⁴ iki senedir açılmadığından belediye gelirlerinin önemli bir kısmını teşkil eden hayvanlar için alınan vergiler de toplanamamaktadır. Belediye zarurî ihtiyaçlarını bile karşılayamamaktadır. Yangınlar neticesinde yeniden düzenlenen yolların kenarlarındaki kaldırımlar ve alt-yapı için çok önemli olan lağım lar yapılamamaktadır. Bu nedenlerle belediyenin gelirleri ihtiyaçlarını giderebileceği bir miktara çıkartılmalıdır. Kasaba halkından alınmakta olan “*tarik bedelât-ı nakdiyesi*”nden tahsil edilemeyen 89.530 kuruşla kasaba halkının ödemekle yükümlü olduğu amele-i mükellefe bedelinin ihtiyaçlar görülene kadar bazı emsallerinde görüldüğü üzere şehrin kaldırım, sokak, lağım ları ve daire-i Askeriye ile askeri depo arasında kullanılamaz hale gelen bin metrelik yolun yapılması için kullanılmalıdır¹⁰⁵. Bu talep, hükûmet tarafından değerlendirilmiş ve gerekli paranın Turuk ve Meâbir İdâresinden karşılanması düşünülmüşse de bunun mümkün olmadığı Nâfia Nâzırı muâvini tarafından ifade edilmiştir¹⁰⁶.

Biga yangınları için yardım toplama çalışmaları son derece olumsuz neticelenmiştir. Konuyla ilgili bir telgrafta; meydana gelen yangınlar neticesinde kasaba

¹⁰² *B.O.A.DH.MKT*,nr: 1060/22, 7 Mart 1322 (20 Mart 1906).

¹⁰³ *B.O.A.DH.MKT*,nr: 1145/22, 24 Kânûn-ı Sâni 1322 (6 Şubat 1907).

¹⁰⁴ Biga Sancağı dâhilinde Çan'da ve Biga merkezde her yıl hayvan panayırları kurulmaktaydı. (*B.O.A.BEO*,nr: 2201/165026, lef 1, 9 Teşrin-i Evvel 1319 (22 Ekim 1903).

¹⁰⁵ *B.O.A.DH.MKT*,nr: 1272/58, lef 2,5, 5 Haziran 1324 (18 Haziran 1908)-17 Haziran 1324 (30 Haziran 1908).

¹⁰⁶ *Aynı Belge*, lef 7, 22 Temmuz 1324 (4 Ağustos 1908).

yöneticilerinin yaptıkları talepler üzerine 12.000 liralık yardım bileti vaat edildiği halde elimize hiçbir yardım ulaşmadı denilmektedir. İnşası son derece gerekli olan binaların yapımında bile sıkıntı yaşanmaktaydı. Yöre halkının gayretleriyle yapılamayacağı aşikâr olan bu binalardan kimisinin inşasına başlanıp yarım kalmış, kimisinin inşasına ise hiç başlanamamıştır. Medrese öğrencilerinin eğitim görecekları medrese yoktur. Öğrenciler her gün 1-2 saatlik mesafelerden köylerine gidip gelmeye çalışmaktadırlar. Kasaba halkı da gerek cuma ve gerekse bayram namazlarını kılmakta zorluk çekmektedir. Bunların yanında Biga halkı Hicaz Demiryolunun yapımı için şimdiye kadar 6-7 bin lira tutarında bir yardım toplamıştır. Yine buraya verilmesi gereken ve yaklaşık 200 lira olan kurban derilerinin parasının yalnız bu seneye mahsus olarak kasabanın ihtiyacı olan binalara harcanması için kendilerine izin verilmesi Biga İdare Meclisinin bir isteği olarak telgrafta yer almıştır¹⁰⁷. Bir hafta sonra gelen cevapta; kurban derilerinin Hicaz Demiryoluna veya başka bir hayır işine harcanması hakkındaki 31 Aralık 1905 tarihli Meclis-i Vükela kararına atıf yapılarak, bu konuda herhangi bir sıkıntının olmadığı, isterse kurban derisi bedelinin Biga'da zarar gören kurumların yeniden inşasında kullanılabileceği bildirilmiştir¹⁰⁸.

Her iki yangında da büyük hasar gören Biga'nın yöneticileri bu durumun nedenleri ve nasıl önenebileceği üzerinde de tartışmışlardır¹⁰⁹. Biga İdare Meclisinin şu tespit ve önerileri dikkati çekmektedir; Biga kasabasında yirmi senede üç defa meydana gelen ve halkı son derece zor duruma düşüren yangınların bu kadar fazla zarar vermesinin başlıca sebebi, yangınların meydana geldikten sonra çok çabuk genişlemesiyle, söndürülmesinin mümkün olamamasıdır. Bunun yanı sıra Biga'da iskân edilen muhacirlerin çokluğu nedeniyle nüfus kalabalıklaşmakta ve bunların kalacakları binalar birbirine çok yakın yapılmaktadır. Sokaklar da darlaşmıştır. Ayrıca eskiden bir evin yapıldığı arsaya dört-beş ev ve mağaza inşa edilmektedir. Yangınlardan sonra yeni düzenlemede sokakların genişletilmesine çalışılmaktaysa da bulunduğu mevki itibarıyla Biga'nın dar bir hat üzerinde olmasından dolayı yeni yapılacak binaları kaldıramayacağı ve sokakların yeniden

¹⁰⁷ *B.O.A.DH.MKT.*,nr: 2707/115, lef 1, 27 Kânûn-ı Evvel 1324 (9 Ocak 1909).

¹⁰⁸ *Aynı Belge*, lef 2, 3 Kânûn-ı Sâni 1324 (16 Ocak 1909).

¹⁰⁹ Aslında bu konu ile ilgili daha önceden de çalışmalar yapılmıştır. 1895 senesinde Biga Sancağı'nda yangınlara müdahale etmek için mevcut olan 14 adet tulumbaya ek olarak 34 tane daha kiralanmak istenmiş, bedeli olan 1.500 liranın Mahalli Ziraat Bankası Şube Sandığı'ndan karşılanacağını ifade edilmiştir.(*B.O.A.ŞD.*,nr: 1562/33, lef 2, 4 Mayıs 1311 (16 Mayıs 1895).

düzenlenmesi halinde ise arsaların büsbütün küçüleceği ve hatta bazı yerlerde ev yapılamayacak kadar küçük olacağına dikkat çekilmiştir. Meclis, tespit ettiği bu sorunlara çözüm olarak şu öneriyi getirmiştir; Kasaba mahallinin genişletilmesinin uygun olacağı ve bunun için de Ada Mahallesi'nden Kara Biga'ya kadar uzanan şose yolun güzergâhında belirlenen araziler üzerine bina yapılmasına izin verilmesi istenmiştir¹¹⁰. Konu Meclis-i Vükelâda görüşülmüş ve talebin uygun olduğu kararına varılarak, gereğinin yapılması Dâhiliye Nezâretinden istenmiştir¹¹¹.

Sonuç

Yirminci yüzyılın başında Biga'da art arda meydana gelen iki yangın ve sonrasında yapılan hasarı giderme faaliyetleri, bize kasabanın durumu hakkında bilgiler vermektedir. Yangınların çıkış nedenlerinin dile getirildiği belgede de ifade edildiği gibi şehir 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında çok miktarda göç almıştır. Bununla birlikte şehirdeki artan nüfusun barınma ihtiyacı binaların çok sıkışık bir düzende yapılması ihtiyacını doğurmuştur. Bu ise çıkan yangınların kolaylıkla yayılmasına sebep olmuştur. Yangınların akabinde yapılan çalışmalar sonucunda şehrin yerleşim planında da değişiklikler meydana gelmiştir. Şehirde 1200 metre uzunluğunda Hamîdiye, 450 metre uzunluğunda Mecîdiye ve 525 metre uzunluğunda Osmâniye adında üç yeni cadde açılmıştır. Ayrıca şehirdeki Ada Mahallesi'nden Kara Biga'ya kadar olan yol güzergahındaki araziler de imara açılmıştır. Böylece şehirdeki yerleşim yerlerinde yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Yangınlar, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu mali buhrana da ışık tutmaktadır. Bunun en önemli göstergesi ise hiç şüphesiz yangınların hasarlarının giderilmesi noktasında gerekli olan paranın temini için halka başvurulmasıdır. Bilindiği üzere Kırım Savaşı'nın açıklarını kapatmak için bu dönemde alınmaya başlanan dış borçlar zamanla ödenemez hâle gelmiş ve Osmanlı Devleti 1875'te borç ödemelerine ara vermek zorunda kalmıştı. Akabinde 1881 Muharrem Kararnamesi ile Osmanlı Devleti'nin gelirlerini kaynağında toplayarak alacaklılara ödeyen Duyûn-u Umûmiye idaresi kurulmuştur. Ayrıca bu dönemde karşılaşılan sıkıntılardan bazıları ise şöyleydi: Savaş sonunda karşılaşılan göçmen meselesi, iskan ve iaşeleri, Anadolu ve Balkanlar'da çıkan karışıklık ve isyanlar, 1894'de İstanbul'u etkileyen büyük tahribata yol açan deprem, 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı gibi pek çok sebeplerle Osmanlı ekonomisi hakikaten zor günler yaşıyordu. Maddi açıdan bu kadar zor

¹¹⁰ *B.O.A.ŞD.*,nr: 1592/17, lef 9, 15Şubat1320 (28Şubat 1905).

¹¹¹ *Aynı Yér.*, 28 Şubat 1320 (13 Mart 1905).

durumda olan merkezi yönetim afet yönetimi noktasında sadece taşra ile gerekli yazışmaları yapmakta, özellikler askeriyenin çadırlarının ihtiyaç sahiplerine dağıtılması hususunda gerekli emirleri vermekte ve maddi yardım toplama işinin Şehremâneti başkanlığında yapılmasını sağlamaktaydı. Maddi olarak yardımda bulunmakta ise oldukça zorlanıyordu. Her iki yangın neticesinde birçok sivil ve kamu binası zarar görmüştür. Bu binaların yeniden inşasında ciddi sıkıntılarla karşılaşmıştır. 1901 yangını ertesinde yardım toplama işinin, Pirlepe selinden zarar görenler için yardım toplayan Şehremânetince kurulan komisyon bünyesine verilmesi bir umut olmuşsa da, buradan çok az miktarda yardım geldiği, ikinci yangın ertesinde Biga yetkililerinin yaptığı yazışmalardan anlaşılmaktadır. Yine ikinci yangın sonrasında özellikle kamu binalarının yapımında yaşanan sıkıntılar dikkati çekmektedir. Hükümet konağı, hapishane, süvari ahır ve evrak mahzeninin yapımı için yapılan ihaleye kimsenin katılmaması, devletin olduğu kadar özel teşebbüsün de mali sıkıntıda olduğunu göstermektedir. Para istenen kurumlar sürekli yetersizlikten bahsetmektedirler. Çeşitli felaketlerde zarar görenlere yardım toplama amacıyla kurulan ve Şehremânetinin başkanlığındaki komisyon bile artık yardım yapamadığından bahisle başka dairelerinde bu işle ilgilenmesini istemiş, ancak bu istek Sadâret tarafından reddedilmiştir. Biga halkı da tüm bu yetersizlikler içinde yangınların yaralarını sarmakta gerçekten zorlanmıştır. Devletten bekledikleri yardım ya hiç gelmemiş ya da istedikleri miktarın çok altında gelmiştir. Netice itibarıyla, bu iki yangın günümüzde nezih ve sakin bir yerleşim yeri olan Biga'ya oldukça büyük zararlar vermiştir.

KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri

B.O.A., BEQ, nr: 1696/127130, 2400/179970, 2448/183569, 2449/183601, 2201/165026, 3300/247440.

B.O.A., DH.MKT, nr: 2531/125, 2525/129, 885/52, 969/10, 969/56, 912/49, 922/59, 995/18, 998/58, 1060/22, 1145/22, 1272/58, 2707/115.

B.O.A.İ.DH., nr: 1428/21, 1430/22.

B.O.A., MEMKT, nr: 577/34, 601/26, 638/20, 897/60, 901/42,

B.O.A., ŞD,nr: 1562/2, 1562/33, 1589/1, 1592/17, 1593/5, 2714/55.

B.O.A., İ.ŞE., nr: 14/33.

B.O.A.,Y.A.HUS. , nr: 418/55.

B.O.A., Y.PRK.PT., nr: 21/56.

Araştırma Eserler

Afetlerin Gölgesinde İstanbul, Ed. Sait Öztürk, İstanbul 2009.

Aktüre, Sevgi, “Osmanlı Devleti’nde Taşra Kentlerindeki Değişimler”, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C.4*, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s. 891-904.

Ayar, Talip, “Arşiv Belgelerinde Mudurnu Yangınları (1888-1906)”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 2, (2014), ss. 305-328.

Ayverdi, İlhan, *Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, BilnetMatbaacılık, İstanbul 2011

Berki, Ali Himmet, *Vakfa dair yazılan eserlerde Vakfiye ve benzeri vesikalarda geçen İstilah veTâbirler*, Ankara 1966.

Birinci, Ali, “Meşrutiyet Ankara’sında Bir Yangın”, *Türk Yurdu*, C. XXVIII, S. 251, (2008), ss. 51-63.

Çakmak, Biray, “Geç Dönem Osmanlı İmparatorluğu’nda Afet Yönetimi: 1894 Büyük Uşak Yangını”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 15, (2011), ss. 63-90.

Çapa, Mesut, *Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925)*, Özel Matbaası, Ankara 2010.

Çetin, Gülşah, *Biga İlçesi Osmanlı Dönemi Yapıları*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2011.

Emecen, Feridun, “Biga” *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 6*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, (1992), ss. 136-137.

Ergünay, Oktay, “Afet Yönetimi Nedir? Nasıl Olmalıdır?”, *Erzincan ve Dinar Depremleri Işığında Türkiye’nin Deprem Sorunlarına Çözüm Arayışları Tübitak Deprem Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, 15-16 Şubat 1996, s. 263-272.

Erler, Mehmet Yavuz, “1870 Yılında Doğu Karadeniz’de Çıkan Yangın ve Etkileri”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. XX, S. 31, (2000), ss. 209-218.

_____, “XIX. Yüzyıldaki Bazı Doğal Afetler ve Osmanlı Yönetimi”, *Türkler*, C. XIII, (2002), ss. 762-770.

_____, *Osmanlı Devleti’nde Kuraklık ve Kıtık Olayları (1800-1880)*, Libra Yayınları, İstanbul 2012.

- Etöz, Zeliha - Esin, Taylan, “Osmanlı Şehir Yangınları 1914-1918”, *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, S. 14, (2012), ss. 1-44.
- Hulkiender, Murat, *Bir Galata Bankeri'nin Portresi George Zarifi 1806-1884*, Osmanlı bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yayını, İstanbul 2003.
- İnalçık, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, çev. Ruşen Sezer, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003.
- Karpat, Kemal, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- Korkmaz, Şerif, “Çanakkale’de Yangınlar (1836-1866)”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. XXIX, S. 48, (2010), ss. 51-67.
- , “Tanzimat Sonrası Çanakkale’nin İdâri ve Nüfus Yapısı”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, S. 3, (2005), ss. 110-113.
- Köse, Murtaza, “Osmanlı’da Borsa ve Galata Bankerlerinin Devletin Mali Yapısındaki Yeri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 18, Erzurum 2001, s. 229-251.
- Kuzucu, Kemalettin, “1845 İzmir Yangını”, *Toplumsal Tarih*, C. XI, S. 62, (1999) ss. 20-25.
- Ortaylı, İlber “Türk Belediyesinin Denetim yetkisinin Tarihi gelişimi ve Günümüzdeki Durumu”, *Amme İdaresi Dergisi*, C. 6, S. 4, Aralık 1973, s. 14-24.
- Osmanlı Bütçeleri (1864,1869,1877,1880,1897) Osmanlı Muvazene Defterleri*, Yay. Haz. Erdoğan Öner, Maliye Bakanlığı Yayınları, Ankara 2007.
- Osmanlı İmparatorluğu’nda Doğal Afetler*, Ed. Elizabeth Zachariadou, çev: Gül Çağalı Güven, Saadet Öztürk, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001.
- Özgür, Hüseyin - Azaklı, Sedat, “Osmanlı’da Yangınlar ve İtfaiye Hizmetleri”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.3, S. 1, Ankara 2001, s. 153-172.
- Öztunç, H. Baha, “An Example of Social Solidarity in Ottoman Empire: 1901 Pirlepe Flood”, *Turkey at the Beginning of 21st Century: Past and Present*, Editors; Recep Efe, Metin Ayıyığı vd., St. Kliment Ohridski University Press, Sofia 2015, ss. 135-153.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarihi ve Deyimleri Sözlüğü*, C.3., Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1993.
- Taşkın, Ünal, *Osmanlı Devleti’nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005.
- Ürekli, Fatma, *İstanbul’da 1894 Depremi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.

_____, *Belgelerle 1899/1894 Afetlerinde Osmanlı- Amerikan Yardımlaşmaları*, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2007.

Zarifi L. Yorgo, *Hatıralarım Kaybolan Bir Dünya İstanbul 1800-1920*, Çev: Karin Skotiniyadis, Literatür Yayınları, İstanbul 2005.

Sürelî Yayınlar

Asır, nr: 606, 607.

İkdam, nr: 2549, 2550, 2558, 2562, 2604, 2606, 2608, 2609, 2611, 2616, 2625, 2650, 2683.

Servet, nr: 1140, 1147, 1170, 1194, 1198, 1199, 1201, 1216, 1240, 1273.

Düstur, I. Tertib, C.2, Matba'a-i Âmire, 1289.

Düstur, I. Tertib, C.6, Ankara Devlet Matbaası, Ankara 1939.

Salnâme-i Devlet-i 'Alîyye-i Osmâniyye, Def'a 57, Tâhir Bey Matba'ası, 1319.

Edirne Vilâyet Salnâmesi, 28. Def'a, 1319.

İnternet Kaynakları

www.tdk.gov.tr

EKLER

Ek 1. Pirlepe seylâb ve Biga harîk musâbîni için taht-ı himâye-i müfehhome-i hazret-i hilâfet penâhîde Şehremâneti dâ'iresinde müteşekkil komisyon-ı 'âliye teslim olunan i'ânâtın müfredâtını mübeyyin birici defterdir*.

Zât-ı sâmi-i Sadâretpenâhî	1.080 Kuruş	Zât-ı 'Âli-i Meşihatpenâhî	1.000 Kuruş
Zât-ı vâlâ-yı cenâb-ı sipehsalârî	500 Kuruş	Şûrâ-yı Devlet Re'isi	500 Kuruş
Bâhriye Nâzırı	500 Kuruş	Hâriciye Nâzırı	500 Kuruş
Dâhiliye Nâzırı	500 Kuruş	Tophâne-i 'âmire Müşîri	500 Kuruş
Evkâf Nâzırı	500 Kuruş	Ticâret ve Nâfi'a Nâzırı	500 Kuruş
Sadâret-i 'Uzmâ Müsteşârı	200 Kuruş	'Atûfetlü 'Abud Efendi	1.000 Kuruş
Tastavi zâde 'Atûfetlü Hacı Hâlid Bey Efendi	1.000 Kuruş	'Ali-zâde sa'âdetlü Tahsin Paşa Hazretleri	1.000 Kuruş
Tüccârdan Mâni' zâde 'izzetlü Hacı Hasan Efendi	750 Kuruş	Asma Altında Tüccârdan 'İzzetlü 'İzzet Efendi	500 Kuruş
Bâb-ı Ser'askeri müte'ahhidlerinden sa'âdetlü Sibonaki Efendi	500 Kuruş	'Osmanlı Bankası'ndan	7.882 Kuruş
Tünel İdâresi'nden	250 Kuruş	Fenerler İdâresi'nden	760 Kuruş
Gekbûze Kazâsından	300 Kuruş	7.Dâ'ire-i Belediye'den	500 Kuruş
Kredi Liyone Bankası'ndan	1.000 Kuruş	'Osmanlı Sigorta Şirketi'nden	500 Kuruş
Midilli Bankası'ndan	500 Kuruş	Tramvay Şirketi'nden	300 Kuruş
Orozdi Bank Ticârethânesi'nden	500 Kuruş	Beykoz Kazâsı Kaymakamlığı'ndan	300 Kuruş
Dersa'âdet Gaz Şirketi'nden	500 Kuruş	Küçük Çekmece Kazâsı Kaymakamlığı'ndan	500 Kuruş
Selânik İltisak Şimendifer Kumpanyası'ndan	1.500 Kuruş	TOPLAM	26.222 Kuruş

* *İkdam*, nr: 2604, 8 Cemâziye'l-âhir 1319 (22 Eylül 1901), s. 1; *Servet*, nr: 1194, 8 Cemâziye'l-âhir 1319 (22 Eylül 1901), s. 4.

Ek 2. Pirlepe seylâb ve Biga harik musâbîni için taht-ı himâye-i müfehhome-i hazret-i hilâfet penâhîde Şehremâneti dâ'iresinde müteşekkil komisyon-ı 'âlîye teslim olunan i'ânâtun mikdârını mübeyyin ikinci defterdir*.

Üsküdar ve Kadıköy Su şirketi	500 Kuruş	Dârü's- sanâ'îye-i Osmâniye idâresinden	100 Kuruş
Anadolu Şimendifer Kumpanyası'ndan	1999,25 Kuruş	5. Daire-i Belediye'den	255 Kuruş
Reji idaresi'nden	3.000 Kuruş	8. Daire-i Belediye'den	500 Kuruş
Frankfurt Sigorta Kumpanyası'ndan	60Kuruş	Emperyal Sigorta Kumpanyası'ndan	50 Kuruş
Dâhiliye nezâreti Celîlesi Erkân-ı Me'mûrîni Câniblerinden	3.583,5 Kuruş	Estren(?) Telgraf Müdürü M. Hekimyan Efendi'den	100 Kuruş
London Andlangaşir Sigorta Şirketinden	100 Kuruş	Mösyö Piker'den	100 Kuruş
Açlasto ? Şirketinden	100 Kuruş	Nıvyork Sigorta Kumpanyasından	200 Kuruş
Eczacı Ref'etlü Jorj Nalpas Efendi'den	150 Kuruş	Balkapanında Tüccardan Komandrof Efendi'den	80 Kuruş
Tuhafcı Tüccarından Ahmed Faruki Efendi'den	100Kuruş	Sigara Kağıdı Taciri Mösyö Dolto'dan	140 Kuruş
Mısır Çarşısı'nda Tüccardan Sa'âdetlü Hacı Ulya Efendi'den	200 Kuruş	Bahk Pazarında Tüccardan Yani Malyera Efendi'den	80 Kuruş
Asma Altında Tüccardan Giridli Yusuf Asım Efendi'den	20 Kuruş	Tuhafcı Tüccarından Karakaş Efendi'den	200 Kuruş
Asma Altında Tüccardan Hatab Kapulu Mehmed Efendi'den	100 Kuruş	Mâbeyn-i Hümayûn Cânib-i Mülûkâne Fesci Başısı Hemdânü'l-küttâb Zâde Sa'âdetlü Ali Bey'den	300 Kuruş
Asma Altında Tüccardan Hâfiz Mehmed Efendi'den	100 Kuruş	Köprü Başında Binbir Çeşit Ticârethânesinden	40 Kuruş
Sigara Kağıdı Taciri Çavuş Oğlu Efendi'den	100 Kuruş	Asma Altında Tüccardan Giridli Abdülhâlim Efendi'den	50 Kuruş
Asma Altında Tüccardan Kırızâde Hasan Efendi'den	40 Kuruş	Toplam	12.347,75
Birinci Defterin Yekûnu			26.222
Genel Toplam			38.569,75

* İkdam, nr: 2606, 10 Cemâziye'l-âhir 1319 (24 Eylül 1901), s. 1.

Ek 3. Pırlepe seylâb ve Biga harîk musâbini için taht-ı himâye-i müfehhome-i hazret-i hilâfet penâhîde Şehremâneti dâ'iresinde müteşekkil komisyon-ı 'âliye teslim olunan i'ânâtın mikdârını mübeyyin üçüncü defterdir*.

Bahk Pazarında Tüccârdan Kudsi-zâde Lütî Efendi'den	80 Kuruş	Yazar Alman Ticârethânesinden	400 Kuruş
Mösyö Boter'den	130 Kuruş	Olyon Ticârethânesi'nden	100 Kuruş
Kuyumcu Nişastacıyan Birâderlerden	100 Kuruş	Tuğlacı Şahbâz Efendi'den	100 Kuruş
Beyoğlu'nda Karlman Mağazası'ndan	200 Kuruş	Banker Mösyö Markordano'dan	100 Kuruş
Banker Mösyö Avram Penno ve şürekâsından	100 Kuruş	Banker Mösyö Elyasko'dan	50 Kuruş
Banker Mösyö Kilinkyan Baidik'ten	300 Kuruş	Şişe Fabrikası'ndan	100 Kuruş
Lokantacı Tokatlıyan Efendi'den	100 Kuruş	Matba'acı 'izzetlüSerdepçen Efendi'den	100 Kuruş
'Abud Efendi Hanında Tüccardan Kürkcü Salih Efendi'den	200 Kuruş	4. Dâ'ire-i Belediye'den	980 Kuruş
Mösyö Bomonti'den	200 Kuruş	5. Dâ'ire-i Belediye'den	245 Kuruş
Tüccârdan Karamanyan Efendi'den	100 Kuruş	İseyan Agop Efendi'den	60 Kuruş
Kağıt Tâciri Tabakçı Oğlundan	40 Kuruş	Banker Mösyö Agopyan ve Mahdûmundan	200 Kuruş
Banker Mösyö Koskolomango'dan	200 Kuruş	Goldenberg Elbise Ticârethânesi'nden	50 Kuruş
Toplam	4.225 Kuruş	Evvelki Defterin Yekûnu	38.569 Kuruş 30 Para
Genel Toplam	42.904 Kuruş 30 Para		

* *İkdam*, nr: 2608, 12 Cemâziye'l-âhir 1319 (26 Eylül 1901), s. 1; *Servet*, nr: 1198, 12 Cemâziye'l-âhir 1319 (26 Eylül 1901), s. 4.

Ek 4. Pirlepe seylâb ve Biga harik musâbîni için taht-ı himâye-i müfehhome-i hazret-i hilâfet penâhîde Şehremâneti dâ'iresinde müteşekkil komisyon-ı 'âlîye teslim olunan i'ânâtun mikdârını mübeyyin dördüncü defterdir*.

Sa'âdetlü Azaryan Bedros Efendi'den	200 Kuruş	Banker Mösyö AlbretKaporal'den	100 Kuruş
Banker Mösyö Anastasyadis'ten	50 Kuruş	Banker Mösyö Halbik'den	200 Kuruş
Tüccârdan Karagözyan Kirkor Efendi'den	200 Kuruş	Tüccârdan Mösyö Fernandez'den	200 Kuruş
Tüccârdan Eseyan Mıgırđıç Efendi'den	200 Kuruş	Dersa'âdet Selânik İltisak Teymur Yolu Kumpanyası İşletme İdâresinden	750 Kuruş
Şark Teymur Yolu Kumpanyası'ndan	1.000 Kuruş	Hazine-i Hassâ-i Şâhâne Hey'et-i İdâresi Esnâfından ve Bâb-ı Ser-'askeri Müte'ahhitlerinden Ser-tahmîs hazret-i şehriyârî sa'âdetlü Hüseyin Efendi Hazretleri'nden	200 Kuruş
Balık Pazarı'nda Tüccârdan Tefvik Efendi'den	60 Kuruş	Şehremâneti müte'ahhitlerinden 'Alâü'd-dîn Efendi'den	100 Kuruş
Şile Kazâsi Kaymakamlığından	200 Kuruş	Mösyö Senger'den	100 Kuruş
Mösyö Rostanyadi'den	60 Kuruş	Banker Mösyö Nomiko'dan	200 Kuruş
Banker Mösyö Adler'den	100 Kuruş	Banker Mösyö Tahta Burunyan'dan	140 Kuruş
Banker Mösyö Leoidas Zarifi'den	216 Kuruş	Tarakçılarda Tüccârdan Âgâh Efendi'den	40 Kuruş
Ihlamur Tahta Tüccârından İlyas Efendi'den	100 Kuruş	Kağıt Tâciri Horasanlı Efendi'den	40 Kuruş
Balkanında Tüccârdan Canizdi Biraderlerden	40 Kuruş	Daçya Romanya Sigorta Kumpanyasından	200 Kuruş
Lanasyonel Sigorta Kumpanyasından	100 Kuruş	Toplam	5.296 Kuruş
Evvelki Defterin Yekûnu		42.904 Kuruş 30 Para	
Genel Toplam		48.200 Kuruş 30 Para	

* *İkdam*, nr: 2609, 13 Cemâziye'l-âhir 1319 (27 Eylül 1901), s. 1; *Servet*, nr: 1199, 13 Cemâziye'l-âhir 1319 (27 Eylül 1901), s. 4.

Ek 5. Pirlepe seylâb ve Biga harîk musâbini için taht-ı himâye-i müfehhome-i hazret-i hilâfet penâhîde Şehremâneti dâ'iresinde müteşekkil komisyon-ı 'âliye teslim olunan i'ânâtın mikdârını mübeyyin beşinci defterdir*.

Dâhiliye Nezâret-i Celilesi'nden	866,5 Kuruş	'Atüfetlü Uncuyan Ayık Efendi Hazretlerinden	1.500 Kuruş
2. Ordu-yı Hümâyûn 2. Fırkası Müte'ahhidi Taş Tüccârından Cebâre-zâde Sa'âdetlü Sa'id Bey'den	300 Kuruş	Adalar Kazâsı Kaymakamlıĝından	500 Kuruş
Kantar İdâresime'mürin ve müstahdeminden	1.000 Kuruş	Mösyö Şamin'den	40 Kuruş
Bâb-ı ser-'askeri lehim müte'ahhidi Sa'âdetlü İsmâ'il ve Şâkir Efendilerden	500 Kuruş	Şehremâneti Lehim Müte'ahhidi Nûri Efendi'den	200 Kuruş
Şirket-i Hayriye'den	1.000 Kuruş	Kongordiyeye Müsta'cirinden	100 Kuruş
Asma Altında Tüccârdan Kakıcı-zâde Fu'ad Efendi'den	60 Kuruş	Tüccardan Avadisyan Biraderlerden	20 Kuruş
Mihran Kiseryan Efendi Ticârethânesi'nden	20 Kuruş	Zahirecilerde Gühenci Oĝlu Ticârethânesi'nden	20 Kuruş
Banker Mösyö Yamand Oĝlundan	20 Kuruş	Tuhafcı Tüccârından İpekçi Kânî Efendi'den	100 Kuruş
Tuhafcı Tüccârından Şamlı Mehmed Efendi'den	200 Kuruş	Balık Pazarında Tüccârdan Hulûsi-zâde Nûri Efendi'den	100 Kuruş
Nâfi'a Hanı Sâhibi Ahmed Bey'den	200 Kuruş	Toplam	6.746,5 Kuruş
Evvelki Defterin Yekûnu		48.200 Kuruş 30 Para	
Genel Toplam		54.947,10 Kuruş	

* *İkdam*, nr: 2611, 15 Cemâziye'l-âhir 1319 (28 Eylül 1901), s. 1; *Servet*, nr: 1201, 16 Cemâziye'l-âhir 1319 (29 Eylül 1901), s. 4.

Ek 6. Pirlepe seylâb ve Biga harik musâbîni için taht-ı himâye-i müfehhome-i hazret-i hilâfet penâhîde Şehremâneti dâ'iresinde müteşekkil komisyon-ı 'âliye teslim olunan i'ânâtun mikdârını mübeyyin altıncı defterdir*.

Tepebaşı Gazinosu Müsta'cirinden	500 Kuruş	Kereste Tüccârından Bovanaki Efendi'den	250 Kuruş
Şekerci Hacı Bekir Ağa-zâde Muhiddin Efendi'den	100 Kuruş	4. Dâ'ireye Gönderilen Biletler Bedelinin Küsûn Olup Vürûd Eden	20 Kuruş
Balkapamında Tüccârdan İstilyanos Efendi'den	60 Kuruş	Bahk Pazarında Tüccârdan Mösyö Kokyon'dan	60 Kuruş
Galatada Cam Tâciri Ahmed Efendi'den	40 Kuruş	Terpenti Elbise Ticârethânesi'nden	40 Kuruş
Eczâci Nüzhet Bey'den	40 Kuruş	London İsorans Koryoriş Sigorta Kumpanyası'ndan	40 Kuruş
Bedestâni Kemahlı Mehmed Şerif Efendi'den	20 Kuruş	Bedestâni Hacı Tevfik Efendi'den	40 Kuruş
Bedestâni Hacı Ali Bey'den	20 Kuruş	Halı Tüccârından Şerif Efendi'den	20 Kuruş
Birahâne Sâhibi Yani Efendi'den	60 Kuruş	Mişel Mihran Efendi'den	20 Kuruş
Çay Tüccârı İsakolyan Efendi'den	40 Kuruş	Banker Kilinkyan Haygaz Efendi'den	20 Kuruş
(okunamadı)	50 Kuruş	Toplam	1.440 Kuruş
Evvelki Defterin Yekûnu		54.947,10 Kuruş	
Genel Toplam		56.387,10 Kuruş	

* İkdâm, nr: 2616, 20 Cemâziye'l-âhir 1319 (4 Ekim 1901), s. 1.

Ek 7. Pirlepe seylâb ve Biga harîk musâbini için taht-ı himâye-i müfehhome-i hazret-i hilâfet penâhîde Şehremâneti dâ'iresinde müteşekkil komisyon-ı 'âliye teslim olunan i'ânâtın mikdârını mübeyyin yedinci defterdir*.

Telgraf ve Posta Nezâret-i 'Aliyesine Gönderilen Biletler Bedeline Mahsûben Vürdûd Eden	2.545,5 Kuruş	Dersa'âdet Liman İdâresi Tahlisiye Me'mûrlarından	2.000 Kuruş
Ser-Kuyumcu-yı Hazret-i Şehriyârî 'Atûfetlü Haronaci Efendi Hazretlerinden	300 Kuruş	Üsküdar'da Eczacı Kâzım Efendi'den	200 Kuruş
Tuhafçı Abdurrahman Tevfik Efendi'den	60 Kuruş	Banker İstanbulluyan Barsih Efendi'den	60 Kuruş
Balkapanında Tüccâr'dan Şefik Bey'den	40 Kuruş	Kitabcı 'İzzetlü Karabet Efendi'den	20 Kuruş
Kağıt Tüccârından Râgıp Bey'den	100 Kuruş	Toplam	5.325,10 Kuruş
Evvelki Defterin Yekûnu		56.387,10 Kuruş	
Genel Toplam		61.712,10 Kuruş	

* *İkdam*, nr: 2625, 29 Cemâziye'l-âhir 1319 (13 Ekim 1901), s. 1; *Servet*, nr: 1216, 1 B 1319 (14 Ekim 1901), s. 4.

Ek 8. Pirlepe seylâb ve Biga harik musâbîni için taht-ı himâye-i müfehhome-i hazret-i hilâfet penâhîde Şehremâneti dâ'iresinde müteşekkil komisyon-ı 'âlîye teslim olunan i'ânâtun mîkdârını mübeyyin sekizinci defterdir*.

Mülkiye Tekâ'üd Sandık Nezâret-i 'âlîyesi'nden	1.955 Kuruş	Üsküdar ve Kadıköy Gaz Şirketi'nden	300 Kuruş
Terkos Kumpanyası'ndan	500 Kuruş	Ticâret ve Nâfi'a Nezâret-i Celîlesi'nden	2.410 Kuruş
Zabtiye Nezâret-i Celîlesi'nden	4.652,5 Kuruş	Dersa'âdet Liman İdâresi'nden	4.000 Kuruş
Telgraf ve Posta Nezâret-i Celîlesi'ne Gönderilen Biletler Bedeline Mahsûben İkinci Def'a Vürûd Eden	1.434,5 Kuruş	Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi Vesâatıyla Edirne Vilâyet-i Celîlesi'nden	4.495 Kuruş
Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi Vesâatıyla Yanya Vilâyet-i Celîlesi'nden	700 Kuruş	Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi Vesâatıyla Aydın Vilâyet-i Celîlesi'nden	10.000 Kuruş
6. Dâ'ireden	900 Kuruş	Toplam	31.346,10 Kuruş
Evvelki Defterin Yekûnu		61.712,10 Kuruş	
Genel Toplam		93.059,10 Kuruş	

* *İkdam*, nr: 2650, 26 B 1319 (7 Kasım 1901), s. 1; *Servet*, nr: 1240, 26 B 1319 (7 Kasım 1901), s. 4.

Ek 9. Pirlpe seylâb ve Biga harîk musâbini için taht-ı himâye-i müfehhome-i hazret-i hilâfet penâhîde Şehremâneti dâîresinde müteşekkil komisyon-ı ‘âliye teslim olunan i‘ânâtın mikdârını mübeyyin dokuzuncu defterdir*.

Karstyanya Şehbenderliği Cânibinden İ'tâ Olunup İstokholm Sefâret-i Seniyyesi'nden Bâ-tahrîrât hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne Gönderilen Çek Bedeli	940 Kuruş	'Adliye Nezâret-i Celîlesi'nden	6.605 Kuruş 30 Para
Bâb-ı Vâlâ-yı Meşihatpenâhîden	2.945 Kuruş	Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i Celîlesi'nden	3.338 Kuruş 30 Para
Tüccârdan Rifa'il Kamhi Efendi'den	100 Kuruş	Tüccârdan Şerif Ali Efendi'den	50 Kuruş
Tüccârdan HayimMaçe Efendi'den	100 Kuruş	Yanya Eşrâfından Sa'âdetlü Hakka Paşa Hazretlerinden	200 Kuruş
Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi vesâtatıyla Yanya Vilâyet-i Celîlesi'nden	1.000 Kuruş	Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi vesâtatıyla Yanya Vilâyet-i Celîlesi'nden	1.040 Kuruş
Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi vesâtatıyla Edirne Vilâyet-i Celîlesi'nden	1.954 Kuruş	Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi vesâtatıyla Edirne Vilâyet-i Celîlesi'nden	2.103 Kuruş 20 Para
Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi vesâtatıyla Yanya Vilâyet-i Celîlesi'nden	598 Kuruş 20 Para	Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi vesâtatıyla Çatalca Mutasarrıfîyet-i 'Aliyyesinden	1.500 Kuruş
Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi vesâtatıyla Çatalca Mutasarrıfîyet-i 'Aliyyesinden	1.000 Kuruş	Toplam	23.480 Kuruş 20 Para
Evvelki Defterin Yekûnu		93.059,10 Kuruş	
Genel Toplam		116.539 Kuruş 30 Para	

* İkdâm, nr: 2683, 29 Ş 1319 (10 Aralık 1901), s. 1; Servet, nr: 1273,29 Ş 1319 (10 Aralık 1901), s. 2.

CONTENTS

Articles and Studies:	<u>Page</u>
ÖZDÖL KUTLU, SERAP: In the Context of a Miniature Vessel Filled with Wheat from Erbaba and of the Evidence from Çatalhöyük, Bull Symbolism and Ritual in the Neolithic.....	1
TAŞCI, BURCU - AKYÜZ LEVİ, ETİ: An Analysis of Stratification in Urban Archaeological Areas and Conservation Issues: A Case Study of Foça.....	31
ERKOÇ, HAYRETTİN İHSAN: Myths of the Turks According to Chinese and Tibetan Sources.....	51
SAĞLAM, AHMET: Diplomatic Relations between Mamluk and Ilkhanate States.....	83
GÖHER VURAL, FEYZAN: The Reflection of Çeng on Seljuk Ceramics	159
ÇÖTELİ, METHİYE GÜL: Spatialization of the Urban Knowledge Related to the Commercial Real Estate of Waqfs.....	185
GEL, MEHMET: An Interesting Project of Saçaklızade Aiming at “Improvement” Religious Life of Ottoman Public in Reform Age: “Invitation and Forcing to Knowledge and Action	211
BİRBUDAK, TOGAY SEÇKİN: Ottoman-Austrian Relations during the 1853-1856 Crimean War	241
DOĞAN, HASAN: Strike Right and Strike Law at the Last Period of the Ottoman State	265
ÖZTUNÇ, HÜSEYİN BAHA: Fire Disaster and Social Assistance in Biga at the Beginning of 20 th Century	295
ŞİMŞEK, MUTTALİP: The Biggest Foundation of German Missionary in the Near East: Syrian Orphanage (1860-1917).....	325
Book Review:	
GÜNAYDIN, YUSUF TURAN: Süleyman Berk, <i>Zamanın Aşan Taşlar: Zeytinburnu'nun Tarihi</i> <i>Mezar Taşları</i>	357
Turkish Abstracts	361
Abstracts.....	369
Belleten Journal Editorial Principles and Application Requirements (in Turkish).....	377
Belleten Journal Editorial Principles and Application Requirements (in English).....	380

BELLETEN

PERIODICAL PUBLISHED EVERY FOUR MONTHS

TURKISH HISTORICAL SOCIETY REVIEW

Volume: LXXXII

No. 293

April 2018

ANKARA - 2018